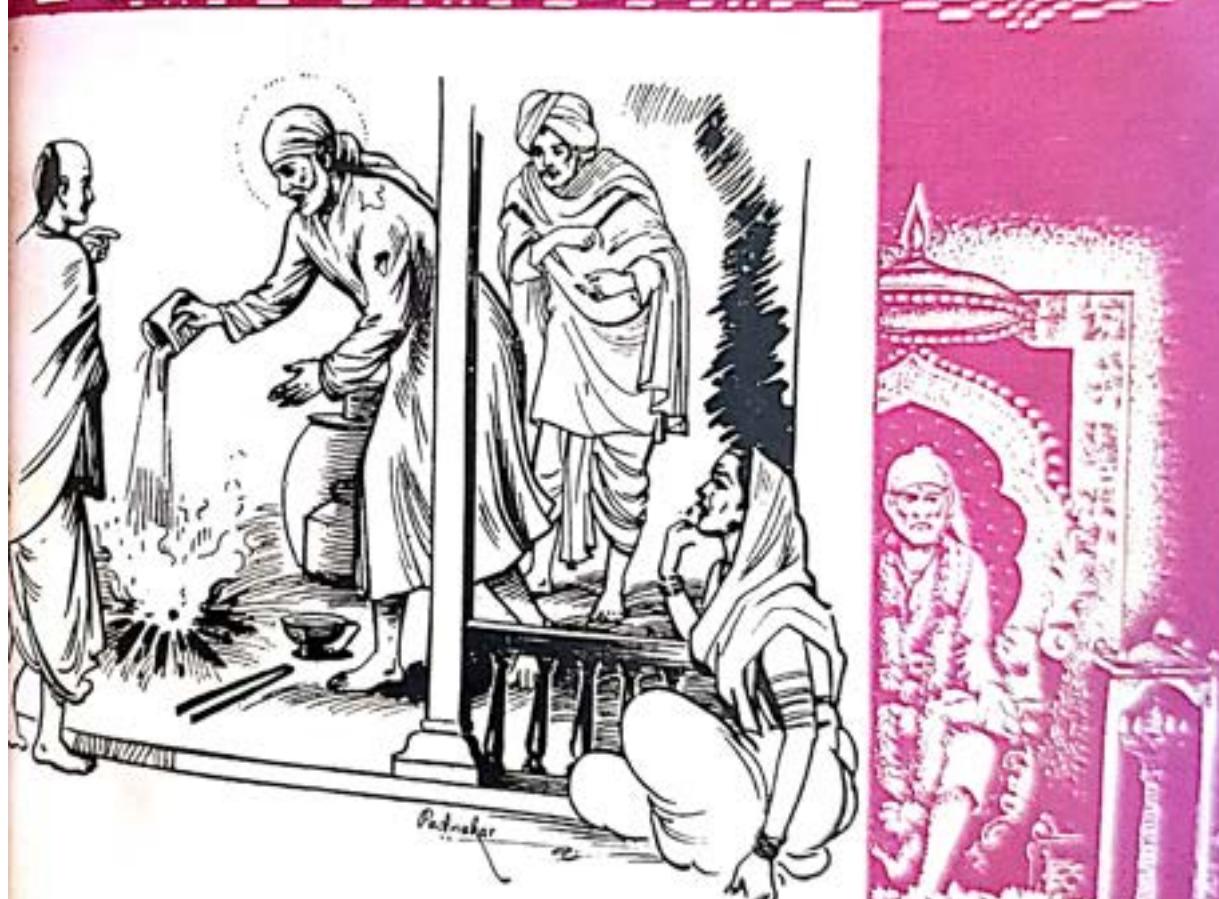

श्री साई लीला

ताजुदिनच्या दग्धाची आग
विज्ञविष्ण्याचा चमत्कार

५० पैसे

१९७५

— अनुक्रमणिका — सप्टेंबर १९७५

१) सपेम नमस्कार वि. वि.	— संपादकीय
२) गाठीभेटी १३—श्रीसाईशरणानंद	— सदानंद चंद्रवणकर
३) माझा पायी प्रवास- शिवडी ते शिरडी	— श्री. विवेककुमार
४) प्रार्थना	— श्री. विनायक पाठक
५) श्रीसाईदर्शन	— श्री. सूर्यकांत गांडे
६) श्रीसाईचाचांची किमया	— डॉ. के. भ. गव्हाणकर
७) अबांचीन भक्तलीलामृत	— श्री. अनंत काणे
८) श्रीसाईनाथ चरित्र	— श्री. र. श्री. पुजारी
९) चाचांची उदीचा चमत्कार	— श्री. बाळकृष्ण य. प्रधान
१०) वान्यावरचे विचार	— श्री. द. शं. टिपणीस
११) शिरडीवृत्त जुलै ७'९	— — —
१२) सरस्वती स्तवन	— श्री. श्रीधरानंद सरस्वती
१३) याचा अष्टविनायकाची	— चित्रकार स. कृ. काळे
१४) श्रीसाईस्तुति	— सौ. मुशिलाचाई हजारे
१५) देवा साईनाथा	— श्री. विठ्ठल च. व्यवहारे
१६) केवडी किमया प्रभुसाई	— श्री. दत्ताराम चारस्कर
१७) दीनदयाळा साईनाथा	— श्री. दशरथ तळेकर

जगा लावाचे सत्पथी । हेचि साईंलीलेची रुति ॥

श्री सा ई वा क्षु धा

जोवरी वाहा विषयांचे सेवन् ।
शुद्ध श्रवणं स्पर्शं सेवेदन ।
आमोदांत्राणेन वाहांग दृशन ।
तंव न विरोधन विषयार्था ॥९२॥

झालियावीण इंद्रियनिरोधन ।
स्वभावप्रवृत्त परावर्तन ।
प्रत्यग्रपाचे अबलोकन ।
वा तद्वोधन अशक्य ॥९३॥

आर्धी व्हावें संवेषणाविहीन ।
मग सद्गुरुहसीं अनन्यशरण ।
ऐसा जो रुद्र अद्वासंपद ।
आत्मविज्ञाना पात्र तो ॥९४॥

श्रोत्रादि पंचज्ञानेन्द्रिये ।
त्यागिजेतील जैं स्वस्वविषये ।
मन संकल्प विकल्प स्वये ।
लागील निश्चये जैं काळी ॥९५॥

एवं प्रतिनिवृत्त जैं अंतर ।
इन्द्रियी साईंल निश्चय व्यापार ।
तेच ते परमगति साचार ।
निर्विकार व्याप से ॥९६॥

— श्रीसाईंसच्चरित् अध्याय १७ वा

श्रीसाईंलीला

[श्रीसाईंवाचा मुन्त्रान, शिरदीचे
अविहृत मालिक]

वर्ष ५३ वे] सप्टेंबर ७५ [अंक ६

: संपादक :

श्री. का. सी. पाटक,
रिसिङ्हर श्रीसाईंवाचा मुन्त्रान गिर्डी

: कार्यकारी संपादक :

- डॉ. श्री. दि. परजुरे, (इंग्रजी आडृती)
- श्री. सदानन्द चेंद्रवणकर (मराठी,,)

वार्षिक वर्गणी रु. ६-०० (ट. ल. सह)

किरकोळ अंक रु. ०-६० फक्त.

: कार्यालय :

“साईंनिकेतन”, प्लॉट नं. ८०४-बी,
डॉ. आंबेडकर पथ, दादर, सुचई १४.

फैक्स : ४०००१४

दूरध्वनी : ४४२३६१

संपादकीय—

सप्रेम नमस्कार वि. वि.—

सप्टेंबर महिना हा सणाचा महिना आहे. या महिन्यात जो सर्वांत महत्वाचा सण सर्वंध भारतात मोळ्या उत्साहाने साजरा केला जातो तो म्हणजे गणेशोत्सव हा होय. मानवी मन उत्सवप्रिय आहे व या साजन्या केल्या जाणाऱ्या उत्सवातून देव देवताना विशेष महत्व दिले जाते. जवळ जवळ सान्याच देव देवतांचे उत्सव मोळ्या उत्साहाने साजरे केले जात असले तरी भाद्रपद शुक्ल चतुर्थीपासून चतुंदशीपर्यंत भारतात निदान महाराष्ट्रात तरी घरोघरी व गळोगळी अंतीव उत्साहाने हा गणेशोत्सव साजरा होतो. या मंगलसणाची लज्जत काही विशेष असते.

आमच्या अध्यात्मिक, सांस्कृतिक इतकेच नव्हे तर सान्याच जीवनात गणेशास मोठे महत्वाचे स्थान दिले जाते. कोणत्याही शुभारंभी किंवा मंगलप्रसंगी हे कार्य यशस्वीपणे सिद्धीस नेप्यासाठी सिद्धी विनायकाची सर्वप्रथम पूजा करण्याची प्रथा आहे. गजाननाच्या नामस्मरणाशिवाय कोठल्याही गोष्टीला प्रारंभ होऊ नये अशी रुढी आहे. “श्रीगणेशाय नमः” शिवाय कोठल्याच पोथीला सुरुवात होणे शक्य नाही. तेव्हा असे प्रत्येक बाबतीत गणपतीचे अग्रस्थान कायम आहे.

गणेश विघ्नविनाशक आहे अशी अनादी कालापासूनची समजूत असल्याने सर्व वणाच्या लोकांचे ते आराध्यदैवत आहे. कोणत्याही मंगलकार्यप्रसंगी विघ्ने उपस्थित न होता मंगलमय वातावरण रहावे म्हणून गणेशाचीच सर्व प्रथम पूजा केली जाते व त्यामुळे त्यास ‘मंगलमूर्ति’ हे नाव पडले आहे. गणेश या संज्ञेतच तिचा अर्थ सामावला आहे. ‘ग’ म्हणजे सिद्धी, ‘ण’ म्हणजे बुद्धी आणि ‘इश’ म्हणजे स्वामी. अर्थात गणेश म्हणजे बुद्धी आणि सिद्धी यांच्या योगे जगताशी क्रीडा करणारा जगताचा स्वामी. कोणत्याही खंडात कोणत्याही वेळी रहणारा मनुष्य असो, तो कोणत्याही पंथाचा अगर धर्माचा असो त्याच्यावर गणेशाचीच सन्ता चालते. विघ्नराज, विघ्नहर्ता, विघ्नकर्ता ही नावे याच देवतेला आहेत. बुद्धिवाचून कुणी क्रिया करू लागला तर गणेश ‘विघ्नकर्ता’ होतो पण बुद्धीचे सहाय्य घेऊन तो कार्य करू लागला की तो ‘विघ्नहर्ता’ होतो, म्हणूनच गणपतीस

'सर्वादिपूज्य' असे नाव देण्यात आले आहे. याशिवाय त्यास गजास्य, देवता, एकदन्त, लंबोदर, विघ्नश, गजकणी, गुहाग्रज. इ. विविध नावांनी संचोयले जाते. अरेचिक भाषेत अहाला जेवढी नावे आहेत त्यापेक्षाही गणपतीला नऊ अधिक महणजे १०८ नावे आहेत. पंचमहाभूतावर सत्ता चालविणाऱ्या पाच देवता - ब्रह्मा, विष्णु, शिव, सूर्य आणि शक्ति - या सर्व गणेशांचीच पूजा करतात.

ऋग्वेदासारख्या प्राचीन ग्रंथात या देवतेसंबंधी उल्लेख नाही परंतु असे असले तरी त्यानंतरच्या तौत्तरीयाऱ्यकाऱ्या साहित्यात सर्वप्रथम गणेशाचा उल्लेख आहे व तो असा - "तत् पुरुषाय विद्धै, वक्रतुण्डाय शीमही, तत्रो दन्तिः प्रनोदयात्" या श्लोकातील 'वक्रतुण्ड' हे विशेषण गणपतीचेच होय ही गोष्ठ सर्व विद्वानांनी मान्य केली आहे. याशिवाय महाभारतातील मानवागृहासूत्र, अर्थवैशिष्ट्य उपनिषदामध्ये, वराह पुराण व काशी केदार महात्ममध्ये गणेशाचा उल्लेख आहे. शिव पुराण, स्कंद पुराण, ब्रह्मविवर्त पुराण, गणेश भागवत गणेश पुराण यानेहून गणेश जन्माच्या अदभुत गोष्ठी कथन केलोल्या आहेत. विष्णु, सूर्य, शिव, गणपती व जगदंबा या हिंदूच्या पाच प्रमुख देवतांपैकी 'संकष्टी पावावे' म्हणून गणेशाच्याच प्रसन्नतेची काळजी घेण्यात येते.

तेव्हा मित्रांनो चला आपणही या मंगल उत्सव प्रसंगी श्रीगणेशाची आगाधना करून आम्हा सर्वांना हे गणेशा उत्तम प्रकारची बुद्धी दे, उत्तम प्रकारची शक्ती दे अशी प्रार्थना करून घंडन करूया. !

श्रीसत्यसाईंवावा शिरडीस प्रथमच भेट देणार

आधुनिक युगातील एक महान चमस्कार, आपल्याला श्रीसाईंवावांचे अवतार मानणारे आणि या भूतलावर सर्वत्र संचार करणारे ऐष्ठ साक्षाकारी सत्पुरुष श्रीसत्य साईंवावा श्री साईंवावा संस्थान शिरडीस ता. १५ ते २२ सप्टेंबरच्या दरम्यान भेट देत आहेत.

आतापर्यंत श्रीसत्यसाईंवावांना शिरडीस भेट देण्याची आम्ही अनेकवार सन्मानपूर्वक आमंत्रणे दिली परंतु आताचे हे आमंत्रण मात्र त्यांनी स्वीकारले असून त्यांची ही शिरडीस अगदी प्रथमच भेट होय हे जाहीर करण्यास आनंद होत आहे. श्रीसत्यसाईंवावांच्या आगमनाची निश्चित तारीख वृत्तपत्रातून जाहीर करण्यात येईल.

श्रीसत्यसाईंवावांच्या शिरडी भेटीची पूर्व तयारी करण्यासाठी ना. श्री. चाळासाहेब सावंत, श्री. वि. स. पांगो, श्री. इंदुलालभाई शहा, श्री. पांडुरंग दिक्षित, श्री. एम. एम. पिंगे इ. मंडळी शिरडीस ता. २९ ऑगस्ट रोजी येऊन गेली.

गाठीभेटी.....१३

परम साईभक्त श्रीसाईशरणानंद

• सदानन्द चैद्यणकर

श्री
सा॒इ॑
श॒रणा॒
नं॒द

[श्रीसाईशरणानंद पूर्वाश्रमीचे श्री. वामनभाई पटेल. सॉलिसिटर. हे गेली पासष्ट वरै श्रीसाईबाबांच्या प्रेरणेने गुजरातेत लोकसेवेचे व श्रीसाई भक्तीच्या प्रचार प्रसाराचे कार्य उत्तम प्रकारे करीत आहेत. बाबांचा सद्वास ज्यांना लाभला अशा

आज हयात असलेल्या भक्तात त्यांचे स्थान मोठे मानाचे आहे. “ साई-दि सुरमन ” हा त्यांनी लिहिलोला आंगलग्रंथ नुकताच आम्ही प्रकाशित केला त्यानिमित्त त्यांची ही भेट.]

अहमदाचादचे परमसाईभक्त श्रीसाईशरणानंद यांचे संपूर्ण नाव श्री. वामनभाई प्राणगोविंद पटेल. त्यांचा जन्म १८८९ साली गुजरातेतील बागडोली ताळुक्यातील एका खेडेगावी ज्ञाला. त्यांचे घराणे सर्वसाधारण स्थितीतील असले तरी ते शिक्षणात चांगले पुढारलेले होते. त्यांचे आजोबा आणि वडील व इतर आप्त नातलग मंडळी त्यावेळच्या इंग्रज सरकारच्या नोकरीत होती.

बयाच्या अवध्या सातव्या वर्षी आपल्या चुलत्यावरोबर श्री सोमनाथ दर्शनासाठी जाण्याचा सुयोग छोट्या वामनभाईना लाभला. तिथे त्या मंदिराबाहेर त्यांच्या नजरेला. कुणी एक फकीर दिसला. त्यांना पुढे अनेकदा याच भागात त्या फकीराचे दर्शन मिळाले. पुढे १९११ साली प्रथमच त्यांना शिरडीत श्रीसाईबाबांचे दर्शन घडले तेव्हा त्यांना असे कळून चुकले की सोमनाथ मंदिराजवळ भेटलेले फकीर म्हणजे हेच श्रीसाईबाबा होत.

वामनरावजींचा विवाह बयाच्या तेराव्या वर्षी झाला. त्यांचे सारे उच्च शिक्षण मुंबईस झाले. १९१० साली मुंबईच्या एलफिस्टन महाविद्यालयातून ते बी. ए. पदवीधर व पुढे १९१२ साली एल. एल. बी वकील झाले. लहानणापासूनच त्यांना देव, धर्म, संत-साधू यांची आवड. घरातील मंडळीही मोठी धार्मिक वृत्तीची यामुळे भक्तीभावाचे त्यांचे रोपटे वाढत चालले. १९११ साली त्यांच्या मनाला शिरडीस श्रीसाईबाबांच्या दर्शनासाठी जाण्याची भारी ओढ लागली व त्याप्रमाणे ते गेले. तिथे त्यांचे मन अतिशय रमले. यानंतर मात्र ते अधून मधून शिरडीस बाबांच्या दर्शनासाठी जाऊ येऊ लागले. त्यांना सॉलीसीटर व्हावयाचे होते म्हणून एका सॉलीसीटर फर्ममध्ये ते दाखल होऊन त्यांनी आपला उद्योग अभ्यास मुरू केला. तिथे त्यांनी नोकरीपण केली व अनुभव पण भिळविला. १९१३ साली कोटीला उन्हाळी रजा पडल्यामुळे ते शिरडीस गेले व रजा संपत्ताचे परत मुंबईस यावयाचे खेरे पण आश्चर्य असे की वाचांनी त्यांना तिथे ठेवून घेतले. वर्षभर त्यांना तिथून त्यांनी हलूच दिले नाही. त्यांनी जाण्याची तयारी करावी व चाचांनी त्यांना काही ना काही कारणाने परवानगीच देऊ नये. त्यांच्या परवानगीशिवाय पाऊल पुढे कसे टाकावयाचे ? असा विचार सारखा त्यांना पडे.

मध्यंतरी काही काळ सोडला तरी ज्या सॉलीसीटस फर्ममध्ये पूर्वी ते होते तेथे त्यांना पूर्वीची जागा मिळाली. नंतर १९१६ साली काही ओळखीची मंडळी शिरडीस जात असल्याचे समजून बाचांना हार व फुले त्यांच्या हाती देण्यासाठी म्हणून ते स्थानकावर गेले आणि काय आश्चर्य ! आपल्या अंगावरच्या कपड्या-शिवाय सोबत काही एक घेतले नसतांही त्यांना शिरडीस जावेसे बाटले व तडक ते

तसेच निशाले व तिथे चांगले २१ दिवग राहिले. शिरडीग गेल्यावर वावा आपली बाट पहात आहेत असे त्यांना आढळून आले. ते बुटी साहेबांच्या वाढ्याजवळ उमे असतांना एक मोठा दगड घरंगळत आला नि तो त्यांच्या डोक्यावर आढळता. त्यामुळे काही काळ ते वेशुद्द होते. वावांना हे समजताच त्यांच्या डोक्यास लाव-प्यासाठी त्यांनी औषध पाठवून दिले. त्यांना योड्याच वेळात शुद्धी आली. जखम विखम काही झाली नाही. परंतु तिथे असलेल्या काळात ते एक प्रकारच्या दैरी गुंगीत होते. साईंवाचा त्यांना नेहमी ‘वाबू’ या नावाने हाक मारीत असत.

पुढे तीन चार वर्षे वामनभाई हे अहमदाबाद येथील मॉडेल हायस्कूलचे प्राचार्य पदावर होते. नंतर १९२१ साली ते पुन्हा मुंबईस आले व त्यांनी मेसर्स कांगा आणि सयानी या कंपनीत मॅनेजिंग क्लार्क म्हणून नोकरी पत्करली. नोकरीतील स्थित्यंतरे, बढत्या वगैरे चालू होती परंतु असे जरी असले तरी वामनभाईचे सारे लक्ष शिर्डीकडे होते. १९११ ते १९१८ या काळात त्यांना वावांचा सहवास व तो अमृप तसाच सफलदायी स्वरूपात घडला. या सहवासाचा जितका म्हणून फायदा करून घेता येईल तेवढा त्यांनी करून घेतला.

आपल्या गुर्जर बंधूना श्रीसाईंवाचांचा जास्तीत जास्त परिचय करून देण्याच्या उद्देशाने त्यांनी ‘श्रीसाईंवाचा’ हा सुमारे चारशेपानांचा ग्रंथ १९४६ साली लिहून प्रसिद्ध केला. तो इतका लोकप्रिय झाला की आजवर त्यांच्या सहा-सात आहूत्या प्रसिद्ध झाल्या आहेत. शिक्षण क्षेत्रातही त्यांनी महत्वाचे कार्य पार पाढले आहे. जनतेला अध्यात्म व धर्मासंबंधी जातीत जास्त ज्ञान व्हावे व जनतेच्या अभिरूचीला चांगले वळण लागावे या हेतूने गेल्या २५ वर्षांत त्यांनी लहान मोठी असंघय पुस्तके लिहिली. अहमदाबाद येथील सस्तु साहित्यवर्धक प्रकाशन संस्थेने त्यांची भगवद्गीता, श्रीशंकराचार्य, मनुष्यधर्म, सती सावित्री, श्री प्रलहाद, अंबरीष, शुक्रदेव, गजेंद्रमोक्ष, संत शानदेव, धर्मकथा, चांगदेव पास्टी, नित्यपाठ, जपनामस्मरण इ. पुस्तके प्रकाशात आणली आहेत. त्यांचिवाय श्रीगमकृष्ण परमहंस वचनामृत, उपासनी चरित्र, उपासनी महाराजांची प्रवचने, परमेश्वर प्राप्ती, श्रीनु ऐश्वर्य, सिद्धांतमाला इ. पुस्तके प्रसिद्ध करून गुजराती वाढ्याचे धार्मिक व अध्यात्मिक विषयांचे दालन आजवर शोभविले व समृद्ध केले आहे. साईंसच्चरित्राचे गुजरातीत भाषांतर त्यांनीच केले आहे. १९२३ साली सौंलीसाटरची परीक्षा उत्तीर्ण होऊन तो व्यवसायही त्यांनीं काही काळ चालविला. काही काळ ते अहमदाबादच्या लां कोलेजात कायद्याचे ग्राध्यापकही होते.

वामनभाईनी आता शहाएंशीव्या वर्षात पदार्पण केले आहे. नाना उद्योग व्यवसाय करीत असतानाही त्यांनी आपली साईंभक्ती चालूच ठेवली त्यामध्ये खंड पह दिला नाही. आजही ते साईंसेवेत मग्न असतात.

बामनभाईनी १९५३ साली सर्वस्वी साईंसेवेत व लोक सेवेत राहाता यावे या हेतुने संन्यास धर्माची दीक्षा घेतली. भगवी वस्त्रे त्यांनी धारण केली व त्या वस्त्रांना सुंदर शोभा येईल अशा रीतीने ते वागू लागले.

अहमदाबाद हे बामनभाईच्या सेवेचे मुख्य केंद्र आहे तेथे समान धर्मा असे सह-कारीही त्यांना लाभले आहेत. मद्रासला सुविड्यात साईंभक्त वै. नरसिंहस्वामी हे जसे सुदैवाने लाभले त्याच्यप्रमाणे गुजरातला श्री. बामनभाई पटेल सॉलिसिटर आणि आता संन्यास घेतल्यापासून नामांतर पावलेले श्रीसाईंशरणानंद हे लाभले आहेत.

श्रीसाईंशरणानंद हे श्रीसाईंचाबांच्या कल्याणप्रद भक्तीभावाचा प्रचार गेल्या कित्येक वर्षांपासून करीत आहेत. आज त्यांचे सारे जीवन वाचन, मनन, संशोधन कार्य या वयातही चालू आहे. ऐन तारुण्यात जो बाबांच्या भक्तीचा मार्ग त्यांनी स्वीकारला. त्याच मार्गाने ते जात आहेत. अनेकांना त्यांच्यामुळे मार्गदर्शन होत आहे. अनेकांना स्फूर्ति मिळत आहे. तशीच ती बाबांच्या कृपेने दीर्घकाळपर्यंत मिळत राहो हीच प्रार्थना.

● ●

श्री साईंलीला ऑक्टोबरचा अंक

श्री सत्यसाईंवावा विशेषांक

श्रीसाईंलीला मासिकाचा येत्या ऑक्टोबरचा अंक श्रीसत्यसाईंचाचा विशेषांक म्हणून येत्या सप्टेंबरच्या २० तारखेस प्रसिद्ध होत आहे. श्री सत्यसाईंचाबांच्या खास भेटीनिमित्य हा सचिव अंक असल्याने या अंकात श्रीसत्यसाईंचाचासंबंधीचे विविध लेख, त्यांचे चमत्कार, त्यांचे बालपण, त्यांचे चरित्र, त्यांची चोधवचने, त्यांचा संदेश इत्यादी संबंधीचा भरगांच्च मजकूर असेल. यामुळे या अंकात नित्याची सदरे व काव्यसाहित्य प्रसिद्ध होऊ शकणार नाही. ज्या भक्तांना श्रीसत्यसाईंचाबांच्या संबंधी लेखन साहित्य पाठवावयाचे असेल त्यांनी ते ६ सप्टेंबर १९७५ पर्यंत मुंबई कार्यालयाकडे त्वरीत पाठवावे.

माझा पायी प्रवास - “शिवडी ते शिरडी”

● श्री. विवेककुमार

श्रीसाईबाबांच्या प्रेरणेने मी दि. ७/५/७५ रोजी पायी प्रवास सुरु केला. हा प्रवास मी सुंचईहून शिरडी मुक्कामाहून सकाळी ९.३० ला सुरु केला. साईबाबांचे नाम त्मरण करित मी ११.३० वाजता विक्रोळी येथे एका साईभक्ताकडे योद्दा वेळ विश्रांतीसाठी मुक्काम केला. तेथून पुढील प्रवास करीत रात्री सुमारे ८.३० वाजता मी भिवंडीस आणखीन एका साईभक्ताकडे रात्रीचा मुक्काम केला.

दि. ८/५/७५ रोजी सकाळी १० वाजता मी पुढील प्रवास सुरु केला. पाच सहा मैल चालत गेल्यानंतर एका निंजन अशा स्थानी पांढरे कपडे परिधान केलेला, हातात जपमाळा, मुखी परमेश्वराचे चिंतन करीत बसलेल्या एका साधूचे मला दर्शन झाले. त्या गंभीर मुद्रेकडे पहाता क्षणीच मी स्वतःला विसरून त्या साधू-महाराजांना नमस्कार केला. श्रद्धेने माझ्या मनातील भावना उचंबळून येऊन मी ‘ज्या साईनाथांच्या प्रवासासाठी जातो आहे तो प्रवास मला सुखकारक होवो’ अशी मनात प्रार्थना करून पुढे निघालो तोच तेथे एक -

सत्य चमत्कार मला पहावयास मिळाला. काही अंतर चालल्यानंतर मी माझे बळून पाहू लागलो. तर त्या ठिकाणी तो साधू किंवा तेथे कोणीही मला दिसले नाही. क्षणात माझी नजर चौफेर दौऱ्हा लागली. परंतु फक्त निसर्गांशिवाय तेथे कोणीही नव्हते. मनात विचाराचे वादळ सुरु झाले. जणू मला साईबाबांनीच दर्शन दिले व ‘जा मुला तुझा प्रवास सुखकारक होईल’ असे सांगून गेले. असो मी पुढे चालू लागलो. इतके अंतर चालत राहिल्यामुळे मी तहानेने व्याकुळ झालो. योद्दा चहा किंवा पाणी प्यावे असे मला वाढू लागले. इतक्यात काही अंतरावर मला एक उपहारगृह दिसले. आता खा वेळेला देखील बाबा माझा मदतीला घाऊन आले होते. कारण त्याचवेळी उपदारण्हातून मला एका इसमाने हाक मागली. ‘भाई साव टंडा पानी पिंक जाव’ हथा हाके बरोबरच माझी तहान विरुन गेली होती. इतक्यात त्याने पाणी व चहा देखील माझ्यासमोर आणून ठेविला. मनात चाबांचे धन्यवाद मानुन मी तो प्राशान केला. संध्याकाळी ‘वाजता शहापूर येथे पोहोचल्यावर मला असे कळले की काही अंतराकर कळमगाव

येथे एक दर्गा आहे. मनात इच्छा उत्पन्न होऊन जणू काय मला बाबांनीच तेथे जाप्याची प्रेरणा दिली असे समजून मुखी साईनाथांचे नाम स्मरत मी त्या अंधारातून एकटाच चालू लागलो. सोबतीला माझ्या परमेश्वर साईनाथ होताच. पुष्कळ अंतर चालून गेल्यावर मला वाटू लागले हा दर्गा आहे तरी कोठे ? कोणास विचारावे तर ते ठिकाण एक तर निर्बन ! विचार करीत असताच मला काही अंतरावर लोक उमे आहेत असे दिसले. मी त्यांना दर्गा कोठे आहे म्हणून विचार-ताच त्यांनी अंगूली निंदेश करून दग्धाकडे नजर फिरविली दग्धांचे दर्शन घेऊन मी तेथील लोकांच्या सांगण्यावरून एका घरी रात्रीचा मुक्काम केला.

दि. ९।५।७५ रोजी सकाळी ९ च्या सुमारास मी कळमगाव सोडले. साईनाथांचे नाम स्मरत मी रात्री ८ च्या सुमारास इगतपुरी ठिकाणी पोहचलो. तेथे एका सदृश्यस्थान्या घरी रात्रीची विश्रांती घेतली.

दि. १०।५।७५ — रोजी इगतपुरीहून मी नाशिककडे निघालो. रस्त्यान्या उजवीकडे एका दगडी चौथऱ्यावर (कि. मी. दाखविणान्या) माझे लक्ष नेले १६३ कि. मी. चा आकडा वाचला. पुढे चालू लागलो तो एक कार जिन्यावर बाबांचा हार होता, माझ्या समोरून गेली. मनात विचार आला बाबांचा मला प्रसाद मिळाला तर !

काही अंतर चालू लागताच बाबांनी माझी इच्छा पुरविलीच, जशी माता आपल्या मुलाची इच्छा पुरवीते. बाबांचे ते बोल मला आठवले — “ जया मनी जैसा भाव तया तैसा अनुभव. ” समोरच रस्त्यावर मी काही हिरवी पाने पाहिली. जवळ जाऊन पाहतो तर संपूर्ण रस्ताभर ती हिरवी पाने जसे तोरण करतो तशी ती पाने रस्त्यावर होती व मध्यभागी एक फुलांचा गुच्छ. मी ती सर्व पाने उचलली व तो फुलांचा गुच्छ हातात घेऊन मी ढोळे बंद करून वास घेतला. वास घेताच मला साईनाथ समोर उमे असलेले दिसले. मी त्यांना नमस्कार केला व ढोळे उघडले तर तिथे बाबा नव्हतेच. बाबांच्या त्या दर्शनाने तुस होऊन मी बाबांचे आभार मानले व त्यांचे गुण गात मी रात्री ८।३० वाजता नाशिकला पोहोचलो.

दि. ११।५।७५ रोजी मी नाशिक येथे रात्रीची विश्रांती करून सकाळी १० च्या सुमारास पुढील प्रवासास निघालो. एका झाडाखाली घूरून बसलो. इथेही माझ्या प्रत्ययास तोच अगाध प्रकार घडून शाला. भुकेने व्याकुळ असता एका इसमाने येऊन माझी चौकशी केली. त्याने मला खावयास भाकरी दिली. साईचे नाम घेऊन मी ती खाल्ली. पुढे सिन्नर घाट चढताना मी तहानेने अतिशय व्याकुळ शालो. घसा कोरडा पडला. मुखातून बाबा पाणी ! बाबा पाणी ! पा ८ ८ णी ! असे रवर निघू लागले ! काही अंतर असेच चालून गेल्यावर मला अचानक उत्साह

वाढू लागला । जणू काय मी पाणीन प्यालो होतो । तृप्त शालो होतो । मिन्नर येथे मुक्काम केल्यानंतर पहाटे दि. १२.५.६५— रोजी पुनर्श्च प्रवास मुळ शाला, दुपारची उन्हे मी गहणत होती. उन्हाने माझे अंग तापून निघत होते. मी साईंनामाचा जप करत पुढे जाऊ लागलो. आता तर मला साईंलीलेचा इतका प्रभाव वाढू लागला की मी भान विसरून मार्ग चालू लागलो. साईं योग्य ती मदत करीतच होते ! अचानक आकाशातील काळ्या ढगांनी माझ्या डोक्यावर येऊन मला सावली दिली. जसजसा मी पुढे जाऊ लागलो तसेतसे ते ढग माझ्या डोक्यावर येऊन मला सावली देत होते. शिरडीच्या पवित्र स्थानी मी केल्हा उभा टाकलो हे मला कल्लेच नाही. कारण सारी दिशा - सारा मार्ग - सारे काही मला साईंमयच दिसत होते आणि मी साईंमयच शालो. तो साधारणपणे रात्री ८-८॥ चा लुमार होता. नंतर आंघोळ वगैरे आटोपून बाबांचे दर्शन घेतले आणि प्रवास सफल झाल्याचे सुख लाभले. तेथे त्या पवित्र वातावरणात काही दिवस मुक्काम केला व नंतर बाबांच्या आशेवरून मुंबईस येण्यासाठी शिरडीचा निरोप घेतला.

*

*

प्रार्थना

● विनायक पाठक

विशिष्ट निष्ठेतून मनोबृतीची एकतानता साधणे महणजेच प्रार्थना ! प्रार्थना आपण साधारणतः देवाची करतो. वैयक्तिक स्वार्थासाठी कुणाची अर्जीजी करणे, अर्ज विनंती करणे हा प्रार्थनेच्या संकुचित अर्थ येथे अभिप्रेत नाही.

ईश्वर आपल्यापेक्षा कितीतरी मोठा आहे, आपल्यापेक्षा श्रेष्ठ आहे याची अप्रत्यक्ष कबूली महणजे प्रार्थना ! देवाकडे मोठेपेण देऊन स्वतः नम्र व अंतर्मुख होण्याच्या मनाच्या एकाग्र अवस्थेला आपण प्रार्थना महणतो.

अदेशिवाय प्रार्थना नाही ! चित्ताची एकाग्रता साधल्याशिवाय प्रार्थना नाही ! कतृत्वाचा सर्व वाटा ईश्वराकडे देऊन आपण या जगात निमित्त मात्र आहोत याची वाढती जाणीव हीच प्रार्थनेच्या मुळातील खरी कल्पना आहे.

प्रार्थनेचे प्रकार विविध असले तरी उद्देश मात्र सर्व प्रार्थनांचे एकच ! नमाज पढणे, चर्चमध्ये जाऊन गुडधे टेकविणे, देवळात जाऊन हात जोडणे, उपास्य दैवताची करुणा भाकणे आदि सर्व प्रकारामागे भावना एकच आहे. आपल्या उपास्यदैवतापुढे अथवा त्या जगाचिंयत्यापुढे संपूर्ण शरणांगति हीच प्रार्थनेची गुरुकिळी आहे !

प्रार्थना महणजे कोणत्याही कायचिचा संकल्पाचा आरंभ ! केलेला संकल्प मिळीस जाण्यासाठी कराव्या लागणाऱ्या विविध तयारीचा आरंभीचा भाग महणजेच प्रार्थना ! ‘प्रारंभी विनवृ तुला गणपती विद्या दद्या सागरा’ या मागील हीच भावना अभिप्रेत आहें.

सद्सद्विवेक बुद्धीला स्मरून करतो तीच खरी प्रार्थना ! नाटकातील मुख्यातीच्या ‘नांदी’ गीताचा प्रकार हाही एक प्रार्थनेचाच भाग आहे. प्रारंभी गणपतीची पूजा - प्रार्थना करण्याचा प्रधात आहे. त्यामागे मंगलमूर्तिवरील श्रद्धा तर अभिप्रेत आहेच पण त्याशिवाय मंगलमूर्ती कार्य पूर्णत्वास नेण्यास समर्थ अखल्याचा विश्वासही आहे.

लग्नकार्य, सत्यनारायणाची पूजा, अथवा कोणतेही पवित्र कार्य करण्याआधी श्रीगणेश प्रार्थना हवीच ! सत्यसंकल्पाची प्रेरणा देणारा आणि पूर्ति करणारा तोच एक विघ्नहर्ता आहे या खूणगाठेतत्त्व प्रार्थनेची सुख्यात झाली असावो !

प्रार्थना केल्याने ऐकणाऱ्यालाही वरे बाटते व तात्पुरते का होईना मोठेण मिळाल्याच्या आनंदात तो असतो. तेव्हा कुणाच्याही सदिच्छांचे पाठ्यल मिळवायचे असेल तर प्रार्थनेचाच उपयोग होतो. प्रार्थना केल्याशिवाय आशीर्वाद मिळत नाही! आशीर्वादाची जननी प्रार्थना आहे.

प्रार्थना ही नवविधा भक्तिमार्गातील पहिली मुहूर्तमेड आहे. पारमार्थिक जगतात तर प्रयत्नापेक्षासुद्धा प्रार्थनेला अधिक महत्व आहे. त्या एका उपास्यदेवतेपुढे हात जोडून निर्मल मनाने प्रार्थना करा म्हणजे इतरांपुढे हात पसरण्याची पाळी येणार नाही हा प्रार्थनेचा गर्भितार्थ आहे.

प्रार्थनेने असंख्य सुखाची प्राप्ती होते असे म्हणतात; हे खरे असो वा नसो! पण प्रार्थनेने मनाची एकतानता साधते, व इच्छाशक्ति प्रवल होते. हे मात्र निर्विवाद! आणि म्हणूनच प्रार्थना ही परमार्थाची गुरुकिलली आहे!

साहित्य सत्कार

गाढव कायद्याच्या करामती

(ले. यशवंत र. इंगळे,

प्रकाशक - घनेजय वाळकृष्ण ढवळे, गिरगाव. पुणे - १४४, मूल्य - चारा रुपये,
मुद्रक - पांडुरंग मोरे, बंवि नैशनल प्रिंटर्स, बडाळा, मुं. ४०० ०३१)

अॅड. श्री. य. र. इंगळे यांनी हे पुस्तक लिहिलेले असून त्यांत त्यांनी न्यायालयातील मनोरंजक खटल्यांचे किसे आपल्या प्रभावी लेखनशैलीने मोळ्या रसाऱ्यणे मांडलेले आहेत. हथा कथांमुळे एकूण न्याय, कायदा व शासन हयांचे संबंध यांचा फैरविचार होणे आवश्यक आहे. या पुस्तकात श्री. इंगळे यांनी आपल्या विलक्षण ग्रतिभेने मॅजिस्ट्रेट कोटीत लाढलेल्या काही मोजव्याच खुसखुशीत अशा कथांचा खुर्बीचा संग्रह केला आहे. लेखकाच्या या प्रयत्नाचे आम्ही मनःपूर्वक स्वागत करतो.

श्री साई दर्शन

● सूर्यकांत मा. गर्जे, पुणे

१४ जानेवारी १९७५ चा दिवस. सायंकाळची बेळ. आमच्या पुण्यातील शिवाजीनगर येथील साईदास मंडळाच्या श्री सद्गुरु साईनाथ मंदिरात भक्त बनांची दाटी झाली होती. सनईचे सुस्वर निनाद हवेत उभटून वातावरण अधिकच पवित्र अन् मंगलमय झाले होते. सुशोभीत केलेल्या मंदीराच्या परिसरात भक्त मंडळी दाटी-बाटीने बसत होती. प्रत्येकाच्या चेहन्यावर प्रसन्नतेचे भाव दिसत होते. मंदीराची शोभा तर अलौकिक होती. गाभाच्यातील श्री वाचांची मूर्ती चोलकी वाटत होती. धीर गंभीर व शांत श्री वाचांची मूर्ती अति सुंदर दिसत होती. श्री. वाचांच्या गळ्यातील गुलाब-पुष्पांच्या माला व कपाळाला लावलेला केशारी गंध अधिकच विलोभनीय दिसत होता. प्रत्यक्ष श्रीवाचाच आपल्या पुढे बसले आहेत असा क्षणोक्षणी भास होत होता. अत्तर आणि उद्वत्ती यांचा संमिश्र सुगंध हवेत भरून राहिला होता.

आज मंदिरात मुख्य कार्यक्रम होता तो श्री. राधाकृष्ण स्वामीजींच्या प्रवचनाचा श्री. राधाकृष्ण स्वामीजी मद्रासहून सुमारे ६०/७० भक्तांना घेऊन शिर्फीस आले होते. श्री वाचांच्या समाधीचे दर्शन घेऊन सर्व मंडळी ता. १४ रोजी सायंकाळी पुण्यात आली ते येट साईदास मंडळाने आयोजित केलेल्या कार्यक्रमासाठी उभारलेल्या सभामंडपात.

श्री राधाकृष्ण स्वामीजींचे असखलीत इंग्रजीत सुमारे तासभर प्रवचन झाले. श्रीवाचांची त्यांच्यावर व भवतांवर किती जबरदस्त कृपा-दृष्टि आहे याचे अत्यंत बोलके व मार्मिक उदाहरण त्यांनी सांगिले. स्वामीजी सांगत होते — ‘मला मधून मधून मद्रासहून बैंगलोरला जावे लागते. एके दिवशी असाच प्रसंग आला. मद्रासहून बैंगलोरला जाण्यासाठी मी टेक्सीने निधालो. संध्याकाळचे सहा वाजले असतील. उन्हे उतरत होती. टेक्सी बैंगलोरच्या दिशेने भरधाव निधाली होती. रात्रे दोण्यापूर्वी बैंगलोर शहरात पोहोचणे आवश्यक होते. गाडी भरवेगात असतानाच ढायवहरजे अचानक बरेक दावला. मी चमकून समोर पाहिलो. एक अवलिया खड्यात उभा होता. ढायवहरने बरेक दावून गाडी थांबविली नसती तर मोठा अपघात झाला असता ढायवहरने वेळीच प्रसंगवधान राखून गाडी थांबवली होती. तो माणूस खड्यातून बाहेर आला गाडीजबळ येऊन एक हात उंचावून आत डोकावून पहात

महणाला, 'अल्ला तु म्हारा भला करेगा।' व हात नाचवित तो चालू लागला। हायवहरने गाढी चालू केली न केली तोच मी त्यास गाढी यांचविष्णास सांगितले व पटकन् दरवाजा उघडून मी बाहेर आलो. ती व्यक्ति कुठे गेली? रस्ता सुनमान होता. जबल्लास एकहि घर नव्हते की, एकही झाड दिसत नव्हते. मग आता अणायूऱी पाहिलेली ती व्यक्ती दुसरी-तिसरी कोणी नसून प्रत्यक्ष श्रीबाबा होते. त्यांनी मला दर्शन दिले, व ते अंतर्धान पावले.

श्री. राधाकृष्ण स्वामीजींनी सांगितलेली ही घटना भवतांना अंतर्मुख करणारी आहे. श्री बाबा सर्वत्र वास करतात. याची प्रचिती हवी असेल तर श्रद्धा आणि सबूती यांची आवश्यकता आहे.

● ● ●

संतचूडामणि भगवान श्रीसाईंबाबा

लेखक

श्री. का. सी. पाठक

व

रिसिव्हर, श्रीसाईंबाबा

संस्थान शिर्डी

श्री. सदानन्द चैदवणकर का. संपादक "श्रीसाईंलीला"

लौकरच प्रकाशित होणार

श्री साईबाबांची किमया

(न्यूयॉर्कचे प्रचार कार्य)

• डॉ. के. भ. गव्हाणकर

कुलां, मुंबई.

श्री गुस्तायांची कृपा आपल्या जीविताचे जीवन आहे. माय जरी बाळाच सर्वस्वी सांभाळ करून त्याच्या सर्व सुखाची पूर्ति करते. त्याचप्रमाणे गुरुकृपादृष्टीने परमप्रेमसुख लाभते. या अनुभवाने व गोडीने मी माझी अमेरिकेनी नुकतीच सहल वर्णन करीत आहे.

“भक्ति करा” या म्हणण्यामध्ये जीवावर एक प्रकारची जब्रावदारी लादलेली दिसते. जीवस्वरूप पाहता नुसती जाणीव आहे. जाणणे हा तिचा सहज धर्म आहे. हा सहज धर्म - स्वधर्म सोडून जाणल्या जीवाने कर्तृत्व करण्यास सज्ज होणे हा व्याभिचार होतो. कर्तव्यशक्ति एका भगवंताचे ठिकाणी नांदते व ही शक्ति जीवांमधून कर्मरूपाने - क्रियापदरूपाने - बाहेर पडते. तेव्हा “भक्ति करा” हा शब्दसमुच्चय जरा घोटाळ्याचा दिसतो.

घोडा विचार केल्यास आपणास सहज दिसून वेर्इल की, भगवंतच जीवाची एकसारखी भक्ति करीत आहे. भगवंताला भक्तीचा प्रभाव जर सतत वाहत आहे त्या प्रवाहाचा ओघ अखंड चालू आहे. तर जीवाने भक्ती करण्यास अवकाशाच राहत नाही. जीवाच्या प्रत्येक हालचालीमध्ये हे भगवंत तत्व अगदी मिळून आहे. हे भगवंततत्व - श्रीसाईभक्ती माझ्या नसानसात कशी भरली आहे. श्री साई भक्ताकरिता कशी किमया करतात हा प्रत्यक्ष अनुभव - अमेरिकेची सहल - वर्णन करीत आहे.

तारीख १३ मे १९७५ मंगळवारी रात्री १० वा. सान्ताकूश विमान तळावर गेलो. तेथे सर्व आस श्वकीय मंडळी निरोप व ‘प्रवास सुखाचा होबो’ असा निधाले. रात्रीची वेळ असल्यामुळे सकाळी ४ वा. (स्था. वेळ) विस्टला प्रवासास निधाले. रात्रीची वेळ असल्यामुळे सकाळी ४ वा. (स्था. वेळ) ७-३० व तेथून रोम, प्यारीस मार्गे लंडनला विमानतळावर सकाळी (लंडन वेळ) ७-३० वा. उत्तरले तेथे दोन तास विश्रांती घेऊन ठीक ९-३० वा. पुढच्या प्रवासास वा. उत्तरले तेथे दोन तास विश्रांती घेऊन ठीक ९-३० वा. न्यूयॉर्क निधाले. ते बुधवारी ता. १४-५-७५ दुपारी. (न्यूयॉर्क वेळ) : ३-३० वा. न्यूयॉर्क केनेडी विमान तळावर उत्तरले व तेथून रा. रा. पी. व्ही. मणी फ्लशीग एन. वाय. ११३५५ सॅन्फोर्ड अंबह ३ ठी येथे आलो.

हवाई जहाजामध्ये परिचारिका व परिचारक प्रवाशांची जातीने सोय पहात होते. लंडन ते न्यूयॉर्क हा आठ तासाचा प्रवास फारन कंटाळवाणा जात असल्यामुळे सिनेमा शो उतारूची करमणूक करतात. हवाई जहाज ढगांच्यावर जवळ जवळ २०० फूटांच्या अंतरावरून जाते. खाली पाहिले असता निसर्गाने ढगांचा पांढरा शुम्ब व मधून मधून काळे ठिपके (ढगाळलेले ढग) अमलेला गालीचा अंथरला आहे असे वाटते. १०००० मैलाचा प्रवास अवध्या २२ तासात झाला यावरून जहाजाचा ताशी वेग काय असेल ? पण जहाज मात्र स्थीर असल्यासारखे वाटत होते. जरासुद्धा धक्का देत नव्हते.

मुंबई व न्यूयॉर्क यांच्या वेळात १० तासांचा फरक आहे. त्यामुळे दोन दिवस वेळेचा सराव होण्यात गेली. शुक्रवार तारीख १६-५ रोजी माझे पहिले प्रवचन श्री साई-सत संघ-अध्यक्ष ग्रो. वाला एस. शर्मा, सिस्टीम रिसर्च इंटरनॅशनल ५० इ. ४२ वा रस्ता न्यूयॉर्क १००१७ येथे झाले. दुसरे श्री गणेश टेप्ल-कॉर्लीन्स न्यूयॉर्क येथे तारीख १८-६-७५ रविवारी सकाळी. विषय - श्री गणेश आणि साईबाबा. सदगुरु साईबाबांनी. 'आंकठा'–मंदारवृक्ष-झाडाच्या मुळारी भक्ती-भावाने पूजा केली असता श्री गणपती प्रगट होतो. असे कै. अण्णासाहेब दाभोलकरांना सांगितले होते. तो प्रसंग वर्णन केला. त्याचा परिणाम इतका झाला की, आनंदाश्रूचा पूर आणि जीवभावाचा लय, अष्टसात्त्विक भाव भक्तीरसाचे अनुभव जनतेत दिसून आले. जवळ जवळ २०० च्यावर भक्तगण जमले होते.

न्यूयॉर्कमध्ये श्री सत्यसाईचा प्रचार जोरात चालू आहे. व जिकडे तिकडे त्यांचेच फोटो दिसले; त्यामुळे सुरवातीला थोडा त्रास सहन करावा लागला, परंतु सुंतोष देणारा संत व आनंद देणारा गुरु जवळ छूदयात असल्यावर आनंद निर्माण करण्यास किंतीसा वेळ लागतो फक्त भाषणाचा ओघ श्रीसाईकृपेने घेदला गेला.

तिसरे प्रवचन रा. रा. विश्वनाथ यांचे घरी क्वीन्स न्यूयॉर्क येथे झाले. जवळ जवळ १५० च्यावर लोक उपस्थित होते.

दिल्लीतील वृत्तपत्राचे लेखक व न्यूयॉर्कमध्ये नैशनल स्टॅण्डर्ड वर्तमानपत्रात श्री. सत्यसाईविषयी लिहिणारे रा. रा. रामानुजन यांचे श्री सत्यसाईविषयीचे भाषण झाले. नंतर काही भक्तमंडळीने मला श्री शिरडीचे श्री साईबाबाची आलेले अनुभव सांगण्यास विनंती केली.

'या देहधरात तुझाच वास आहे. समर्पीत तूच आहेस. सर्व समर्पण तुलाच आहे. प्रभो ! तुझ्या मर्जीस येईल तसा तू चि. मैनाताईची सुटका व सांभाळ कर' ही नानासाहेब चांदोरकरांची प्रार्थना व बाबा शिरडीतच राहून ५०० मैल दूर असतेह्या जागनगरात कसे गेले हा प्रसंग व एका प्रसिद्ध फोटोग्राफरचा तू फक्त

पाणाचा फोटो घे ? व तो फोटो गवांना दाखविला. हा प्रसंग वर्णन करून मांगिला. परिणाम काय विचारला ? धारणावलाने विजयश्री प्रगञ्ज शाल्यानंतर प्रभुम स्वतः करिता व समष्टीकरिता प्रकटविले. हा वाचांचा केवढा चमत्कार ? आवा चमत्कार करीत नव्हते. ते जाडूगार म्हणजे ढोळवात थूळ केकीत नव्हते तर त्यांच्या प्रनेक इतीत व शब्दागणीक चमत्कार आपोआप घडत असत. मत्य ते सत्यच राहणार. येथेच मला थीर आला.

चौथे प्रवचन महाराष्ट्रसेवा मंडळामध्ये झाले. पाचवे ग. रा. शर्गीतल यांचे परी झाले. यांचे वडील कै. दासगणुमहाराज यांचे शिष्य ही मंडळी विलोपागते येथील.

सहावे प्रवचन ३१ मे १९७५ 'हरेकृष्ण मंदीर' इंटरनेशनल सोसायटी फॉर कृष्ण कॉन्सेस सेंटर ४३९ हेनरी स्ट्रीट ब्रॅकलीन येथे झाले. 'हरेकृष्ण मंदीराची' टोलेंजंग आठ मजली उंच इमारत व त्यात एका भव्य हॉल मध्ये सुंदर लहान मंदीर व आत राधाकृष्णाच्या मूर्ती पाहून मन भारावून गेले. आरतीच्या वेळेला आनंदजीवन भगवान श्रीकृष्ण जीवनाची ज्योत भगवान श्रीकृष्ण असा प्रेमरस पान्हा अमेरीकन लोकांच्या चित्तात उदित शाल्यावर ते चित्तचैतन्यरूप झालेले दिसले. भगवंत मनाचा व चक्रचा विषय होईल तर सविषय पदार्थे असणार. हॅलमध्ये त्यांच्या गुरुंच्या — 'भक्तिवेदात स्वामी प्रभुपाद' यांची भव्य रंगीत छवी व राधाकृष्ण मूर्ती झाणि श्रीकृष्णाच्या हातातील वेणु — वेणुनादाचा श्रवण-साक्षात्कार करवून त्यांना आत्मपदी लीन करवून घेत होता. 'आनंदमयोऽभ्यासात्' अभ्यासाने आनंद गोचर होतो, व मोद-प्रमोद हे भाव चित्तात उदय पावतात. या सुरणहपी तळीन अवस्थेत भगवान् चैतन्यमहाप्रभु अमेरीकन भक्तांच्या हृदयातून घयथय नाचत होता.

आरती शाल्यावर माझे प्रवचन झाले. साईबाचांनी ह. भ. प. नानासाहेब चांदोरकरांना जो उपदेश केला तो श्लोक म्हणून त्यांच्या अनुंगाने त्यातील याचांची महती गाइली तो श्लोक —

तदिदिप पणिपातेन । परिग्रंथेन सेवया ।

उपदेश्यंति ते शान । शानिस्तत्त्वदर्शिनः ॥ गी. ४ - ३४.

आणि द्वारका व द्वारकामाई यांच्या अनुंगाने चाचा श्री कृष्ण कसे हे पटवून दिले, भगवंताचे गुणगान संकीर्तनात त्यांची वाणी सद्गदित झाली. चित्त प्रेमाने आई झाले व ढोळ्यातून अशूधारा वहात होत्या. आनंदातील विहार हा येथे अनुभव मला मिळाला.

न्यूचर्गे येथे ७ वे प्रवचन झाले. फूर्शींग रेल्वे स्टेशनपासून गांडिसेंट्रल रेल्वे स्टेशनला गेलो. रेल्वे प्लॉटफॉर्मवरून एक्स्लेटर (फिरता जीना) वरून वरती बस स्टॅडला आलो तंये बसची तिकीटे खारेदी करून वरच्या मजल्यावर गेलो व तेथे गा. छी. २

बसमध्ये बसलो. बसमध्ये मुत्रीची सोय केलेली आहे. बस ८० ते ९० वेगाने धावते. बस लिंकन् टर्नेलमधून जाते तेव्हा फारच आल्हादकारक वाटते. हा अनेल हड्डसन नदी खालून एक मैल लांबपर्यंत गेलेला आहे. आम्ही १२-३० वा. न्यूवर्ग येथे आलो.

न्यूवर्ग येथे तारीख १-६-७५ रोजी एका मोठ्या हॉलमध्ये तिघांची प्रवचने आयोजीत केली होती. विषय “How to Approach God” हा होता. डॉ. प्रो. रंगाचार्य. पी. एच. डी. यांनी ‘बुधं शरणं गच्छामी’ हे तत्व व्यवस्थित माझ्हन बुद्ध धर्माची माहिती दिली. दुसरे डॉ. सेंटपॉल अंडरसन् पी. एच. डी. सन्न्यास, त्याग Renunciation या विषयावर बोलले. व तिसरा मी ‘सेल्फरीअलायझेशन’ - आत्मसाक्षात्कार, ‘जीविचा जिवहाळा’ साधला म्हणजे कसा होतो, ते श्रीसाईंबाबांची महती सांगून दृष्टांतने पठवून दिले. ते लोकाना एवढे पटले की हिंदुसमाजाचे अध्यक्ष डॉ. ए. व्ही. सत्या, पी. एच. डी. यांनी तारीख ८-९-७५ रविवारी दुपारी ३ वा. हिंदुसमाजातके आमंत्रण दिले.

रविवारी ता. ८-६-७५ रोजी डॉ. सत्या २५० मैलाचा प्रवास करून मला वेण्यास सकाळी ९ वा. आले. आम्ही सहा इसम त्यांच्या गाडीने (Car) ९-३० वा. निघालो तो ९-३० वा. त्यांच्या घरी पोकपसी येथे आलो.

भाषणास ‘आरती’ क्रॉनिकल आँफ हिंदुसमाज ८ टॅगलवूड ड्राइव वापीजर्स एन्. वाय. १२५९० येथे ठीक ३ वाजता सुरवात झाली. ‘आरती’ हा हॉल बराच मोठा आहे. तो फुलांच्या माळांनी सुसज्ज केला होता. पितांबरधारी श्रीकृष्ण आपल्या वेणू-नादाने भक्तांना डोळवीत होता. सदगुरु साईंबाबांची ढबी निरनिराक्रया गुलाबांच्या फुलांनी सजविली होती. सभोवती मेणवत्या व पणत्या यांच्या मंद उजेडाने झगमग आणली होती. फुलांचा व वृनिला सेंटचा सुगंध हॉलमध्ये दरबळत होता, चाल गोपाळांनी हॉल भरगांच भरला होता. जबळ जबळ २०० च्यावर जनसमुदाय असेल. विशेष म्हणजे ३०-४० अमेरिकन जोडपी होती. त्यातील काहीनी प्रश्न विचारले. पहिल्या प्रथम स्त्रीयांचे १० मि. गोड, सुस्वर भजन, नंतर हिंदु समाजाचे अध्यक्ष डॉ. सत्या यांचे प्रास्ताविक भाषण झाले, व त्यानंतर माझी सुरवात झाली. (हे प्रवचन टेप करून आणलेले आहेत.) प्रवचनात, प्रेम, सगुण निर्गुण व बाबा - अवतार आहेत. ते अद्याप भक्तांना भेटतात. हे कोट रिसाव्हर शिरडी संस्थान - का. सी. पाठक यांना १९७० सालचा अनुभव वर्गांर गोष्टी प्रतिपादन केल्या. विचारलेले प्रश्न :-

१ ला प्रश्न - Why the Sages use Tiger's or Dear's skin, what is the significance. साधु लोक वाघाचे अथवा हरणाचे कातडे कां वापरतात ? त्याचे महत्व काय ?

**२ या प्रश्न – Why there are 108 beads in Mala ?
माळेला १०८ मणीच का असतात ?**

३ या प्रश्न – When we Sleep, it is said the soul goes out of the body. How it return ? आपण गाढ झोपतो ल्यावेळेन आत्मा शरीराचाहेर जातो असे म्हणतात तर तो परत कसा येतो ?

४ या प्रश्न – What is Death ? मृत्यु म्हणजे काय ?

मी अमेरिकेस जाताना २०० साईंचाचांचे फोटो नेळे होने व शिरडी संस्थानची माहितीपत्रके इंग्रजीत छापून घेतली होती. त्या १०० कॉपीज बरोवर होत्या. त्या परत रॉकफेलर विलिंगमध्ये एस. आर. रत्नाकर रिजीनाल डायरेक्टर, नोर्थ अमेरिका यांनी व एअर इंडियाचे ऑफीसर रा. रा. पी. व्ही. मणी व पद्धकर यांनी जबळजबळ २०० प्रती छापून दिल्या. त्या सर्व फोटोसह वाढल्या.

रा. रा. रत्नाकर यांनी गोपाळ राजू संपादक नेशनल स्टॅण्डर्ड वृत्तपत्र न्यूयॉर्क यांची ओळख करून दिली व त्यांनी ‘आपण जर साईंचाचांचे अनुभव माझ्याकडे पाठवलेत तर ते मी आमच्या वृत्तपत्रात प्रसिद्ध करीन’ असे सांगितले आहे. रा. रा. शर्मा व इतर काही साईंभक्ताने अमेरिकेत साईंचाचांचे मंदीर चांधण्याचे आश्वासन दिले आहे. मॅन्हॅटन मध्ये ३०,४० मजल्याच्या इमारती आहेत आणि प्रतिद्वंद्वी ‘बुडलॅंड हॉटेल’ मध्ये हिंदू पद्धतीचे मोजन मिळते.

अमेरिकेतील रहाणी स्वकट्टार्जीत आहे तेथे दर आठवड्यास पगार होतो. विपुल धनसंपत्ती व धान्यसामुद्रे कशाचीही कमतरता नाही.

माझ्या मतीने शाळ, इतिहास व स्वतःच्या जीवितात भेटला तेवढा अनुभव खुंडाळला, आणि त्यात एवढेच सापडले की, पैसा, सत्ता, ऐश्वर्य व इंद्रियसुख वाटले तेवढे कोणालाच मिळाले नाही, एवढेच नव्हे तर जेवढ्या मोठेणाने सुख व्हावे असे वाटले तेवढे तीव्र दुःख त्याच जीवितात त्यांना भेद्दन त्यानुन सुखाने समाधानाने वाहेर निघता आले नाही.

एक फरक मात्र मला दिसून आला. जेवढे सत्ता, मान, पदार्थमान व ईंद्रियाची सुखे त्याच्या मागे लागले ते. ते सर्व ऐश्वर असतानाही दीन समाधानी दिसले आणि म्हणून ते खन्या सुखाच्या मागे लागले. त्यांना चाचांच्या आधारे सर्व सुख ‘तुज आहे तुजपाशी। पण जागा चुकलासी। ती जागा दाखविली. काही अमेरिकन मात्र अध्यात्मात बरेच पुढे (अभ्यास) गेलेले आढळले. ते – (१) भेषेक्षांदर (२) मेरी अलेक्स (३) जॉनसन (४) फर्कलीन इ. पण एक ना पढ भाराभार विद्या. अशी त्यांची केवीलवाणी स्थिती पाहिली. अनेक विश्वात प्रियत्वाचे करळोळ उमलविणारा तो प्रभू जेथेच्या तेथे घांधावा कसा ! गुरुविना सर्व फुफट आहे.

धर्म आणि तत्वज्ञान यांचा आगदी निकटचा संवंध आहे, दोहोचे ठेय एकच आहे, अखील मानव जातीला अस्यंत महत्वाचा असा प्रश्न म्हगजं देवाचे अदितत्व आणि त्याचा मनुष्य व निसर्ग यांच्याशी असलेला संवंध हा होय. घर्म आणि तत्वज्ञान या दोहोचाही प्रयत्न या गोप्तीचा उलगडा करण्याकरिता चाललेला असतो फक्त दोहोच्या पद्धती मिन्न असतात. तत्वज्ञानाचा भर बौद्धिक वाजवर असतो तर धर्माचा प्रत्यक्ष अनुभवावर असतो. धर्माशिवाय तत्वज्ञान पोकळ होय तर तत्वज्ञानावाचून धर्मास व्यवस्थित रूप असत नाही. देवाचे अस्तित्व नाकारणारा संशयवाद व देवाविषयी अयोग्य समजुती असणारा भावडेपणा या दोहोमधून धर्मास आपली नौका न्यावयाची असते व या कामी त्यास तत्वज्ञान शिढाप्रनाणे उपयोगी पडते.

धर्माचे यथार्थ स्वरूप व धर्माच्या नावाखाली चालत आलेल्या समजुती (Superstitions) या मध्ये काही काही वेळा अस्यंत भिन्नता असते. असल्या समजुतीच धर्माच्या नावाखाली काही वेळ मोडल्या जातात. समाजातील बुद्धिमान गांवर सुध्दा या समजुतीचा पगडा इतका वसंतो की ते अस ल्या समजुतीना निस-निरनिराळ्या युक्तिवादावर अधिष्ठित करण्याचा प्रयत्न करतात व तत्वज्ञानाचा उपयोग केवळ असल्या गोष्टीचे समर्थन करण्याकडे होतो.

सारांश दोराकडून पाहिल्यास संपूर्ण खोटाच आहे त्याप्रमाणे जीवाचे वास्तविक स्वरूपाकडून पाहिल्यास देहांतानंतर वरी वाईट गति मिळावयाची हे खरे नसून देह असतानाही जीवाचा प्रभूशी वियोग नसतो. तसेच कर्मावदल संतांचा वोध असा आहे की कर्माचे मूळ प्रभूचे स्वरूपच आहे. विश्वाकाराची उत्पत्ती ही प्रभूच्या प्रियप्रतीतून झालेली तेव्हा हीच सम्यक अवस्था व तीच कर्माची जननी. तेव्हा जीवास कर्मावून व संसारातून सुटण्याचे कारण नसून संसारातच कर्मलूपाने श्रीहर्षीचे भजन बहु शकते. कर्माचे हे यथार्थ स्वरूप ओळखण्यातच प्रभूची पूजा सहज होते.

मंगळवारी रात्री ८ वा. तारीख १०-६-७५ रोजी एअर इंडियाच्या बोईंग हवाई जहाजाने न्यूयॉर्क केनेडी विमान तळ सोडले आणि मी परत मायदेशी तारीख १२-६-७५ गुरुवारी रात्री ७-३० वा. आलो. पैशाच्या अभावी मानवाची पावली पावली अडवणूक होते पण ज्याला हृदयी सद्गुरुची ओळख झाली, त्याला काय कमी ? मला श्रीसाईंचाबांनी न्यूयॉर्कला नेले. तेथे ए क महिना ठेवून भागवतधर्माचा प्रचार करवून घेतला. व दूरदूरच्या ग्रेक्षणीय त्थळे मो टारगाडीतून फिरवून दाखविली व परत जवळ असलेल्या ८ डॉलर्सच्या मायेसह परत आणले. जवळ एक दमडी नसता दूरची १००० मैल तची याचा चिनखर्चानी करवून दिली त्या सद्गुरु साईंचाच्या किमयेचं वर्णन करण्यास मी असमर्थ आहे ! आनंदमय प्रेमसागर श्री साईंचाचा आहेत हेच खरे.

विश्वग्रेम करण्याच्या हृदयांनो ! प्रसञ्चन्द्र प्रिय प्राणांनो ! संतांचे साज्जिध आनंदाचे आवार व आनंदाचे डोह आहेत. नंदनंदन येये उभा आहे.

अर्वाचीनि भक्तलीलामृत

• श्री. अनंत काणे, पणजी, गोवा

अध्याय ३३ विषय : मुक्तस्थिती [मार्गील अंकावरूप चालू]

मा गील अध्यायात श्री साईबाबानी केलेल्या उपदेशामृताचे शब्द करून पावन झालेले नानासाहेब चांदोरकर हे काही दिवसानी फिरून बाबांच्या दर्शनार्थ आले व बाबांच्या पायांचे वंदन करून म्हणाले, बाबा, आता पुढील कथनाची कृपा करा. ते ऐकून बाबा आनंदले व म्हणाले, मी आता जे काही सांगेन ते अवधान देऊन एक. मागे मी सांगितले की सुखदुःखांच्या अंती मुक्तस्थिती लाभते. पण तशी स्थिती येण्यासाठी कसे वागावे ते आधी सांगतो. देहप्रारब्ध भोगित असतानासुद्धा माणसाने आपली सद-सदविचारशक्ति जागृत ठेवावी. लक्षात ठेव कि जे सहजगतीने घडते तेच प्रारब्ध. कर्मची फळ म्हणून जे काही घडते त्याला देहप्रारब्ध म्हणता येणार नाही. असे पहा, कित्येक लोक चोन्या करतात व परिणामांती शिक्षा भोगतात. हे जे शिक्षा भोगणे आहे त्याला देहप्रारब्ध म्हणता येणार नाही. तसेच, जहर पिल्याअंती मरण आल्यास त्यालाही देहप्रारब्ध म्हणता येणार नाही. आणखी एक उदाहरण देऊन सांगतो, एखाद्या कारकूनाने आपल्या धन्याचा नायनाट करून तो स्वतःच धनी बनला तर हेही त्याचे कृत्य देहप्रारब्ध खा सदराखाली येत नाही. कारकून धनी बनून चैनीत राहातो, गाड्या-धोडे उडवितो व म्हणतो की मी सुखी झालो, पण सत्य गोष्ट अशी की त्याने धन्याचा घात करून जे पाप जोडिले तेच पुढल्या जन्मात संचित क्रियमाण-बनून त्याप्रमाणे त्याला जन्म मिळेल, शिवाय देहप्रारब्धानुसार जो त्याला कारकूनाचा जन्म लाभला होता तो शिळक राहिला गेल्यानें तो पुढल्या जन्मात भोगिल्याशिवाय त्याला गत्यंतर नाही. अशा प्रकारे पुढल्या जन्माची तथारी त्याने आताच करून ठेवली असल्याने त्याची जन्म-मरण यात्रा कशी तुकेल ? आणखी असे पहा, पदवीधर पुण्यकळ असतात, त्यांच्यापैकी थोडे अधिकारावर आरुदतात, तर कितीएक जगभर हिंदून नुसती व्याख्याने देतात, काहीजण योगी होतात, काही दुकाने घालतात, तर काही शिक्षक होऊन पोरे पठवितात. हे सगळेच पदवीधर असताना, काही योगी, काही शिक्षक, काही दुकानदार, काही व्याख्याते तर काही अधिकारी असा भिज्ञ भिज्ञ व्यवसाय त्यांना का मिळावा ? तर हे त्यांच्या प्रयत्नांचे फळ नसून देहप्रारब्धानुसार हे सारे घडून आले असे तू जाण.

यावर चांदोरकर म्हणाले, बाबा, आपण म्हणता की, चोरी करणाऱ्याला ज्यावेळी शिक्षा होते ती देहप्रारब्धामुळे होत नसून त्यांच्या कृतकर्माची ते फळ असते आणि पदवीधरांच्या घावतीत मात्र आपण म्हणता कीं त्यांना लाभलेला भिज्ञ भिज्ञ

व्यवसाय हे त्याचे देहप्रारब्ध होय असे कां? यावर चाचा हगून म्हणाले, उगीच वेढ्या कल्यना काढून मला काहीतरी कां विचारतोस? असे पाहा, किस्येकदा घरे चोरनुदा पुराव्यान्या अभावी सुटतात ते त्यांचे देहप्रारब्ध समजायाचे न पेशा एक चोर तुरुंगात व दुसरा सावापरी बाहेर असे कथीच घडले नसते, म्हणून देहप्रारब्ध हे कृत्यातीत असते असे जरी असले तरी चोरी करून सावाप्रमाणे सुटलेल्या चोराचे पाप कथीच त्याला सोढून जात नाही. त्या पापानुसारच त्याला पुढला जन्म मिळतो. म्हणून माझे तुला असे सांगणे की देहप्रारब्धानुसार जे भोग भोगावे लागतात. त्यावेळीसुदा नीतीची चाढ ठेवावी, म्हणजे सगळे ठीक होईल. आता नीतीची चाढ म्हणजे काय ते सांगतो. सज्जनांची संगत धरावी, दुष्ट दुर्जनांच्या नावलीसही उमे राहू नये; अभक्षण भक्षण करू नये; कथीही विंडवादी पढू नये. तसेच कोणालाहीं खोटे वचन देऊ नये, मात्र एकदा वचन दिल्यावर ते खरे करावे कागण वचनभंगाने श्रीहरी दुरावेल; शरीरी कामोद्भव झाल्यास आपल्या त्वस्त्रीशीच रमावे. दुसऱ्याची स्त्री किंतीही सुंदर असली तरीही विकारवश होऊ नये. काम हा जरी शुद्ध असला तरी त्याचा अतिरेक करू नये. कारण कामलोलुप मानवाला मुक्तिमिळणे अशक्य आहे. इतर पढीरिपूंपेक्षा कामाचा जोर जास्त असल्याने तो चित्त स्थिर होऊ देत नाही. म्हणून कामाचे सेवन प्रमाणशीर व विवेकांचे लोढणे त्याच्या कंठात बांधून करावे. काम हा आपल्या आजेत असावा, आपण त्याच्या कहव्यात जाऊ नये. अशा गिरीने जो वागेल तोच सुश समजावा. आपले देहप्रारब्ध भोगण्यासाठी जेवढी आपणास पढीरिपूंची गरज असेल तेवढ्याच पुगताच त्यांना लाभ यावा.

हरीनामाचा लोभ धरावा, अनीतीविषयी कोथ बाळगावा, तसेच अंतरी मोक्षाची आशा व परमार्थाचा मोह वहावा; दुष्कृत्यांचा मत्सर करून, भक्तिभावाने परमेश्वर आपलासा करावा, मदाला जागा देऊ नये; सत्पुरुषांच्या कथा ऐकाव्यात, चित्ताची शुद्धता ठेवावी व आपल्या आईच्यालांचा मान राखावा; आपली जननी हिला सहस्र तीर्थांच्या टिकाणी मानावी, तसेच पित्याला आराध्यदैवत समजून त्याला वंदन करावे. आपले सहोदर (म्हणजे भाऊ-चहिणी) यांच्यावर ग्रेम ठेवावे व शक्ति असल्यास आपल्या भगिनीना अंतर देऊ नये. आपल्या स्वतःच्या पलीला प्रेमाने बागवावे पण आपण स्त्रीण (तिच्या ताटाखालचे मांजर) बनू नये. तिचे अनुमोदन जरूर च्यावे पण ते फक्त गृहकार्यात आपल्या स्वतःच्या पुत्र-स्त्रीपेत विपट (वितुष्ट) आणू नये. तसेच ती एकांतात असताना आपण तेथे जाऊ नये. आपल्या स्वतःच्या मूलांची आपण याहा करू नये, तसेच नोकराशी सलगी पण करू नये; द्रव्य किंवा वतनवाढी पाढून आपल्या कन्येचा विवाह एकाचा जरठाकडे करू नये तर तिला योमेलवा सुलधारी जामात शोधावा. हे पुरुषपां मी तुला कथिले आहेत, त्याप्रमाणे

वागल्यास व सदाचाराने वर्तल्यास तुला बद्दस्थितीची बाधा होणार नाही. आता तुला स्त्रीधर्म काय असतो ते सांगतोः निजपतीची सेवा हा स्त्रियांचा सर्वप्रयत्नच धर्म आहे, तोच त्यांनी आचरावा, त्याहून दुसरा धर्म त्यांना नाही. पति हाच स्त्रीचा देव तोच तीचा परमेश्वर, त्याच्याच पर्दी शुद्ध माव ठेवून तिने आनंदाने राहावे. पतीस कोप आल्यास नभ्रता धरावी पतीस प्रपंचात साई करावे. अशा रीतीने वागणारी स्त्री धन्य होय, तिलाच गृहलक्ष्मी म्हणावे. या उलट पतीस दुश्चित ठेवून नाना ब्रेते आचरणान्या स्त्रीला पापिणी, कुलटा असे समजून तिचे तोडदेखील पाहू नये. स्त्रीने विनय सोडून छचोर चाळे करू नयेत. परपुरुषांशी एकांतात बोलू नये मग तो परपुरुष आपला तज्जोदर का असेना ! स्त्रीदेह हा परिस्थितीनेच असा विचित्र बनविला आहे की तो सहज अनीतीचे भक्ष्य बनू शकतो. ज्याप्रमाणे शेळीचे लांडग्यापासून रक्षण करण्यासाठी तिच्याभोवती काव्याचे कुंपण करून ठेवतात त्याचप्रमाणे ब्रतवैकल्यांचे कुंपण करून त्या स्त्री देहरुपी शेळीचे रक्षण करावयास हवे. पतीच्या मनात कामोदभव आल्यास स्त्रीने तत्परतेने तो शमवावा, तसेच आपल्या मुलांच्या संगोपनात फार दक्ष असावे. मुले सन्मार्गरत होतील असेच शिक्षण त्यांना द्यावे. सासूसासेरे, दीर, जावा यांचा द्रेष करू नये; सवत असल्यास तिच्याशी प्रेमभावाने वागावे. एकंदरीत चारचौधांनी गुण गावे असेच स्त्रीचे वर्तन असावे. एकादे ब्रत करावयाचे मनात आल्यास ते पतीच्या आशेवाचून करू नये. यदाकदाचित पूर्व पापे करून नवरा मरण पावल्यास कढकडीत ब्रह्मचर्य पाळून आयुष्य कंठावे, मृदु शश्येवर झोपू नये, अंगाला मुगंध लावू नये, थोडक्यात ज्यायोगे कामोदीपन होईल अशी कोणतीही गोष्ट करू नये. अध्यात्मनिश्चय ऐकत जावे, तसेच भक्तिपूर्वक देवतार्चन करून पुराणे वाचावी ही सर्वसाधारण पुरुष-स्त्री नीती तुला कथन केली आहे. याप्रमाणे वागल्यास बद्रिधती अनायासे दूर होईल.

आता बद्दस्थिती म्हणजे काय व बद्द कोणास म्हणावे हे तुला सांगतो. जो धर्माधर्म जाणत नाही, जो ईश्वर कोण हे ओळखत नाही, ज्याच्या मनात सद्वासना उपजत नाही, जो कपटपू असून ज्याचे बचन सदा कढू असते, जो खाणू, संत, सज्जन यांना ओळखत नाही, जो प्रपंचात तल्हीन असतो, ज्याला दानधर्मावृद्धल पूर्ण अनास्था, जो दुसऱ्यांच्या ठेवी बुडवून आपले घर भरतो, जो गित्राचा द्रोह करतो, ज्याचा महावाक्यांवर (तत्त्वमऽसि, सर्वं खलु ईद्र ब्रह्म इ.) विश्वास नसतो, जो नागा ग्रंथाचे भाराभार पाठांतर करतो पण ज्याचे अंतर शुद्ध नसते त्याला बद्द असे म्हणावे. अशा बद्दाला सदगति भिळत नाही व तो यमलोकाला जाऊन अमित यातना भोगतो.

आता तुला मुगुक्षुची लक्षणे सांगतो : जो बद्दस्थितीला कंटाळून सद-चंद्रिचाराची कास घरतो व ईश्वरप्राप्तीची आतुरतेने वाट पाहातो; जो सत्संगाची

आस धरून जगाला निःसार मानतो; जो देहप्रारब्धानुयार प्राम झालेल्या परिस्थितीत समाधान मानतो; जो पापाचे भय बाळगून कधीरी असत्य चोलत नाही; जो पतित असूनसुद्धा ज्याला कृतकर्माचा पश्चाताप झालेला असेल; ज्याला देवाविषयी आस्था, साधुबद्दल आदरभाव असून जो नितीचा भोक्ता असेल त्याला मुमुक्षु म्हणावे.

आता साधक कोणाला म्हणावे हे सांगतो : जो क्षणभरसुद्धा सत्संग सोडित नाही, ज्याच्या जिवेवर अखंड श्रीहरीचे नाम खेळते; ज्याला विषय विष्णुप्रमाणे वाटतात; जो सदोदित अध्यात्मसाधनेच्या प्रयत्नात गुंतलेला असतो; जो ईश्वर ध्यानात मग असतो; ज्याच्या कानात ईश्वराचे गुणानुवाद येताच जो सद्गद होतो; जो लौकिकाची पर्वा न करता सदा संत सेवेत रत असतो व रमामाधवाचे ध्यान सोडित नाही त्याला 'साधक' असें म्हणावै.

आता 'सिद्धाची' लक्षणे सांगतो : ज्याला निंदा - स्तुति, मान - अपमान, जन आणि जनार्दन एकच वाटतात; ज्याला पट्टिंपूचे विकार त्रास देऊ शकत नाहीत, ज्याचे संकल्प - विकल्प निमाले आहेत; मी - तू ही भावना जयापाशी मुळीच नाही; देहाची क्रिती न बाळगता मीच ब्रह्म असे जे लेखनाचे तसेच ज्यांच्या चित्तात मुख - दुख या भावनेला जागा नाही तेच 'सिद्ध' होत.

बाबा पुढे म्हणाले, मी तुला ह्या चार स्थिती सांगितल्या आहेत, त्यावर तू पूर्ण विचार कर आणि लक्षात ठेव की सगळे चराचर हे ईश्वराचेच स्वरूप आहे. ईश्वरावाचून रिता ठाव नाही पण मायेने ठकविल्यामुळे ही गोष्ट उमगू येत नाही. आता आम्ही

जे येथे चसलो आहोत ना, मी, तू माधव वगैरे सगळे ईश्वराचेच अंश आहेत म्हणून कोणी कोणाचा व्येप करू नये, ईश्वराचा वास सगळ्या ठिकाणी असतो हे विसरू नये. असे केले म्हणजे हल्लहल्ल अंगी निवैरता येते व प्रयत्नाने चित्तस्थैर्याचा लाभ होतो. आपले मन हे मुळातच रंगले, ते इतर सगळीकडे रमेल पण ब्रह्म या विषयाकडे हुंकुनही पहाणार नाही. जशी गक्षिका सगळ्यावर वसते पण वैश्वावर (अग्नी) दिसताच तेथून माघारा फिरते असे हे ओढाळ मन जर अग्नी संलग्न न शाळे तर हा जन्म-मरणाचा फेता चुकणार नाही, आणि तो चुकवायाची संधि नरजन्माशिवाय दुसऱ्या कोणत्याही जन्मात मिळणे अशक्य आहे. यासाठीच मनाला स्थिरता आणिष्या-साठी प्रत्येकाने मूर्तीपूजा करावी. कारण मूर्तीपूजा भक्तिभावे केल्याने चित्ताची हल्लहल्ल एकाग्रता होत जाते, एकाग्रतेसुळे मनाला स्थिरत्व येते व नंतर मनन, ध्यान, अध्यात्म-ग्रंथावलोकन करून आत्मविद्या साध्य करावी. आत्मविद्या ही सगळ्या विद्यामध्ये शेष आहे, जसा जनावरांमधे सिंह किंवा पवंतांमधे मेरुपर्वत-आत्मविद्या

साध्य ज्ञाल्यावर मुक्ती घरी चालून येते व श्रीहरी आपला अंकित होतो. अव्यातम-
विद्योची पायरी चढण्यास जरा अवबड आहे हे खरे पण मोक्षलाभ होण्यासाठी
सुलभ युक्ती मी सांगतो. मागे ज्ञानभांडार मी तुला सांगितले त्याप्रमाणे वागून
सगळ्यांनी परमेश्वराला शरण जावे, नित्य सिद्ध-दर्शन व्यावे, नीती जागृत ठेवावी,
असे केल्याने पुण्यसंचय होऊन अंतसमर्थी शुद्धि राहिल. मात्र त्या प्रसंगी कशाचीही
आस न धरता मन एकाग्र करून ईश्वराचे ध्यान करावे. आपल्या आराध्य देवताला
आठवावे, असे केल्याने मुक्ति मिळेल. इतके सांगून श्रीसाईवावांनी समीपता
आपल्या भक्तगणांच्या शिरी अभयहस्त ठेवून त्यांना निरोप दिला. ● ●

श्रीसाईनाथ

(श्रीसदगुरु साईमहाराज ललित - चरित्र)

र. श्री. पुजारी (पुणे)

५४. समुद्रात बुडी मारणान्या माणसाला मात्र तेवढा दम-धीर हवा.

माधवराव बाबांच्या चिंतनात गढून गेले. मनाशी महणाले जो जो महणून बाबांकडे आला त्याची सोय बाबांनी लावली. त्याच्या कल्याणाचे तेच बाबांनी केले. एखाच्या वैद्याने रोग्याची अवस्था ओळखून त्याच्यावर गुपचूमणे इलाज करीत राहावे त्याप्रमाणे !

कोठे मद्रास इलाखा आणि कोठे हिमालयातील ते मानससरोवर ! परंतु त्या मद्रासहून मानससरोवरास जाण्यासाठी तो तरुण संन्यासी विजयानंद निघाला ! मोळ्या जिदीने निघाला ! कोणा एका जपानी प्रवाशाच्या नकाशाच्या आधारावर !

येथे शिरडीत त्याला हरिद्वारचे स्वामी सोमदेवजी भेटले. त्या स्वार्मांनी त्याला परोपरीनी सांगितले की तेथे बर्फ कार ! पन्नास कोसात भाषांही बदलते. हेर-गिरीच्या संशयावर भूतान राज्यात साषुसंन्याशांचासुदा अतोनात छळ होतो तरी तो ऐकेना. आपला हेका महणून सोडीना.

पण बाबांना त्याची मजल कोठपर्यंत आहे हे स्पष्टपणे दिसत होते. त्याचे मानससरोवर या शिरडीतच आहे हे त्यांनी ओळखले. महणून त्यांनी ‘या संन्याशाला येथून हाकलून द्या’ असे मंडळीना एकीकडे सांगून दुसरीकडे त्याचे चित्त आपली पूजा, आरती, सकाळचा दरबार यात अडकवून ठेवले !

दोन दिवस अशा रीतीने तो येथे अडकवून राहिला. तोच त्याला मद्रासकडून पन्ह आले. त्यात लिहिले होते : तुझी आई अत्यवस्थ आहे. यात्रा रहित करून तयाच परत निघून ये ! ”

पण बाबा त्याला परवानगी देईनात.

उलट महणूलागले : अरे ! आईबडील, घरदार, प्रपंच यांचा जर तुला इतका लळा होता, तर बाबारे ! तू संन्यास घेण्याच्या या फंदात का पडलास ? ही भगवी वस्त्रे तरी अंगावर कशाला घातलीस ? उगाच शोभेला !

जा ! बाड्यात जाऊन स्वस्थचित्ताने वैस. मग ठरवू थोड्या दिवसानी. तू जायचेस की नाही ते !

अरे, कोणाची बायकामुळे आणि कोणाचे आईबडील ! ते सर्व पाष्यावरील झुढवुड्याप्रमाणे असते बाबा ! महणून शहाऱ्याने आपल्या घरलेल्या परमार्थमार्ग-पासून कधी पढून जाऊ नये.

आता समज उद्या तुला येयेच मृत्यु आला, तर तुझे ते सगेसोयरे काय येतील तुझ्याबरोबर ? मुळीच नाही ! खरे ना ? मग हा मायामोह तरी कशाला ?

बाबा, वेळा काही सांगून येत नाहीत. कोणाचा अंतकाळ कोठे असतो कल्प नाही. तरी वरे झाले. तू येथे माझ्याजवळ आलास. आता तुला घोर नाही.

जा ! उद्यापासून भागवताचे तीन सप्ते कर. जीव लावून कर. देवाला हा ग्रंथ फार आवडतो. जो कोणी पवित्र मनाने त्याचे वाचन-श्रवण करतो तो सर्व दुःख, क्लेश, मायामोह यामधून मुक्त होतो. जन्ममरणाच्या पार होतो.

दुसरे दिवशी पहाटे विजयानंद उठला, स्नानसंध्या वर्गेरे सर्व उरकले बाबांच्या पायांवर फुले वाहिली. त्यांची चरणधूळ घेऊन निघाला. लेंडीबागेत गेला. आसन मांडले. भागवताचा सप्ताह करण्यास सुरुवात केली.

अशाप्रकारे दोन सप्ते त्याने पुरे केले.

तिसऱ्या सप्ताहाच्या वेळी मात्र त्याला एकाकी अस्वस्थता वाढ लागली. अशक्तस्या वाढ लागला. पोथी गुंडाळली. बाढ्यात परत आला. म्हणाला : यातून मी जगेनसे वाटत नाही.

असे दोन दिवस त्याने मोळ्या कष्टाने काढले. तिसरा उजाडला आणि फकिर बाबांच्या मांडीवर ढोके टेकून इहलोकीचा मार्ग त्याने सोडला.

काशि क्षेत्री ज्याचा देह पडला तो मार्गसि गेला ! हा विजयानंद संन्यासी पुढे किंवा पाठीमागे गेला असता तर हे पुण्यस्मरण त्याला लाभले नसते. कदाचित त्याचा देह रानावनात पडला असता. कोलह्याकुञ्यांनी तो ओढून नेला असता. ते नाही तरी वेवारशी प्रेत म्हणून त्याच्या देहाची वासलात लागली असती.

पण विजयानंदाच्या देहाची विटंबना बाबांना अशी होऊ द्यायची नव्हती. म्हणूनच त्यांनी त्याला येथे वांधून ठेवला. भागवताचे दोन सप्ते त्याच्याकडून करवून घेतले. 'अंतकाळीचे जे कर्म, तेवढेच जीवाच्या बरोबर येणारे' हे आपले नेहमीचे शब्द बाबांनी या विजयानंदाच्या बाबतीत खरे केले.

असे बाबांचे कोणा एका यात्रेकरूनद्वालचे प्रेम ! मग आम्ही तर त्यांच्या कडे-खांद्यावरील त्यांची लाडकी चाले ! मांडीवर बसवून घेऊन, आमच्या हातून आमच्या कल्याणाचा धडा बाबा का गिरवून घेगार नाहीत वरे ? जरुर घेतील.:

बघता बघता माधवराबांचे ढोळे पुन्हा ओले झाले. कंठ रुद्द झाला. हे पाहून अणासाहेबांनी त्यांना विचारले, 'माधवराव एवढा कसला विचार चालला दीता. ढोके असे पुनःपुन्हा भरून का येत आहेत ?'

उपरण्याने ढोळे पुसून माधवराव म्हणाले, 'अणासाहेब फार दुःख माणसाला सहन होत नाही. तसा फार आनंदही सहन होत नाही. एकटा असतो तेब्हा तर

दोळे अखंड वहात अगतात. खरोखर पूर्वजन्मांची काय पुण्यांड महणून बाबांचा सहवास अशा रीतीने घडला. आता इच्छा एवढीच की त्या मेघाप्रमाणे बाबांच्या चरणी मला मरण यावे.’

अण्णासाहेबांना मेघाच्या मृत्यूचा प्रसंग आठवू लागला.

मेघा गेला एवढया एका शब्दावरोवर संवंध शिरडी गाव हादरले. हातातील कामधंदा तसाच टाकून साठेवाड्याकडे धावलो. मेघाचे गुण आठवून आठवून आठवून टोळथातून पाणी काढू लागले. मेघाचे अंत्यदर्शन घेण्यासाठी भरलेले डोळे पुनःपुन्हा पुसू लागले.

बाबा संवंध आयुष्यात कधी कोणाच्या स्मरण यात्रेला गेले नमतील. पण त्या दिवशी मशिदीतून साठेवाड्यात आले. स्वतःच्या हाताने मेघाच्या देहावर फुले वाहिली. त्या निर्भल देहावरून प्रेमाने पुनःपुन्हा हात किरविला. महणाले; मेघा, तू निवालाग ? ये बाबा ..

बाबांचा तो शोकाकुल चेहरा, पुनःपुन्हा भरू येणारे डोळे पाहून इतर भक्तांचे अशु अनावर झाले. मूकपणे अशु गाळीत स्मरणापर्यंत संवंध गाव लोटला. शेवटी येताला अग्निसंस्कार झाला. त्याक्षणी तर अशुंचा जणू पूर लोटला. इतका वेळ आवरून धरलेले बाबांचे अशुंही सामान्य माणसाप्रमाणे खळखळा वाहू लागले. ‘मेघा .. मेघा’ अशा हाका जणू बाबा मारू लागले.

विचारांच्या तंद्रीतून बाहेर येऊन अण्णासाहेब महणाले, ‘माधवराव, वैदिक-धर्मात असे लिहून ठेवले आहे की चतुर्थांशम महणजे संन्यास घेणारा मनुष्य जीवनमुक्त होतो. नरकात पिचत पडलेल्या आपल्या वेचाळीस कुळीचासुद्दा उदार तो गहज करू जातो. माझ्या मनात नेहमी विचार येतो की त्या खन्या चतुर्थांशमाकडे याचा आपणा सर्वांग योट घरू नेत आहेत.

फरक इतकाच की प्रेगळ गातेप्रमाणे त्यांनी कोणास कडेवर घेतले आहे. कोणाचे नुगते चोट घरले आहे. कोणास पुढे घालून, त्याच्या चालवून इच्छित रथली नेत आहे.

बाळाराम मानकरांना विजयानंदाप्रमाणे संन्यासाही ध्यावा लागला नाही. पत्नी निपन पावली. एवढे कारणाही त्यांना वैराग्य येण्यास पुरे झाले. प्रपंच मुलांवर सोपवून तेथून जो उठले ते येणे बाबांकडे आले. बाबांचे चरणदर्शन नित्य घडावे सहवास लाभावा महणून येणे राहिले.

पण बाबा त्यांना महणाले; बाबा, बाळारामा ! हे बारा स्पष्टे खचांस घे आणि मन्त्रिदरगदावर जा. विकाल नामस्मरण कर. तू पूर्ण आनंदरूप होशिल बघ.’

येणील मरीद, चावडी, साठेवाडा भक्तमंडळी सर्वोच्चा सहवास सोडून त्या भयाण पृकांतात जाण्याचे मानकरांच्या अगदी जिवावर आले. पण बाबांची आशा महणून गोळ्या कपटाने त्यांनी शिरडीचा निरोप घेतला.

तेथे जाऊन पाहातात तर ते स्थल तपश्चयैगाठी नितांत रमणीय. मनही तेथे रमले. हळूहळू प्रगती होऊ लागली. एक दिवस ध्यानस्थ अगताना माश्चात बाबाच समोर उभे राहिले. म्हणाले : बालाराम, मी तुला येथे का घाडले म्हणून विचारातोम तर सांगतो एक. लक्ष्यपूर्वक एक.

शिरडीत असताना तुला तेथील माणसांचा किंती संपर्क ! किंती लळा ! जितका मनुष्यसंपर्क अधिक, तितकी मलिनता अधिक म्हणून एकांतात जाऊन ती मलिनता खुबून काढावी लागते. त् येथे आलास म्हणून जनसंपर्क टळला. मनावर उठणारे नाना विकाराचे तरंग नाहीसे झाले. चंचल मन एकांतातील दीपाप्रमाणे स्थिर झाले.

माधवराव, एक विचार आज मला पुन्हा पुन्हा उदास करीत आहे. तो विचार असा की बाबांनी सबीवर कृपा केली. जे जे हवे ते ते त्यांना दिले. माझ्यावर मात्र अजूनही कृपा होईना. बाबांचे लक्ष माझ्याकडे वळेना. बाटते, अन्नपाणी वर्ज करावे. बाबांसमोर धरणे धरावे. म्हणावे : तुमची कृपा माझ्यावर होणार नसेल तर अन्नपाणी धालून या देहाचे पोषण तरी कशाला करू ? या देहाचा भार तरी कशाला वागवू ? जे मडके कधीच भरणार नाही त्याला. इतके हळुवारपणे जपण्यात तरी काय अर्थ !

माधवराव अण्णासाहेचांच्या जवळ सरकले.

त्यांना म्हणाले, “अण्णासाहेच, ती संगमेश्वरच्या राधाचाई देशमुखीणीची कथा तुम्हाला माहीत आहे ? नसेल तर सांगतो. एका.

ती म्हातारी देशमुखीण अन्नपाण्याविना बाबांच्या गुरुपदेशासाठी असेच धरणे धरून वसली. तेव्हा स्वतः बाबा तिच्या विन्हाडी गेले. तिची समजूत काढली. म्हणाले : आई, उपासतापासाचा, देह क्लेशाचा हा विचार आधी सोढ.

माधवरावांनी ती संपूर्ण कथा अण्णासाहेचांना ऐकविली. पुण्याच्या गोखलेचाईच्या उपोषणाचीही कथा ऐकविली. ती ऐकून अण्णाहेचांचा कंठ सद्गदित झाला. अनावर गाहिवर आला.

हे पाहून माधवराव एकदम उठले. म्हणाले, “अण्णासाहेच, चला, चला ! आरतीची घंटा झाली. सगळे लोक आता तेथे जमले असतील.”

शपाहप पावले टाकीत माधवराव मशिदीकडे निघाले. अण्णासाहेच त्यांच्या चरोघर निघाले.

५५. या खडीसाखरेचाणी तुझे सर्व गोड होईल. नवकोट कल्याण होईल.

माधवराव आणि अण्णासाहेच मशिदीच्या सभामंडपाच्या दाराशी पोचले. तोपर्यंत संवेद सभामंडप माणसांनी गच्च भरू गेला होता. अगदी पायरीपर्यंत

माणसे एकमेकाना खेटली होती. मंगल वायाच्या गजरात, तासाच्या तीव्र अंझाटात दोन्ही हातानी टाळचांचा ताल घरुन भक्तमंडळी मोळ्या प्रेमाने तल्लीन होऊन आरती महणत होती. वार्षे आणि आरती महणण्याचा उन्च स्वर याविना कोणताही नाद तेथे उरला नवहता. जणू सर्व वातावरणच आरतीमय होऊन गेले होते.

अणासाहेबांनी वर पाहिले. वर सर्व स्त्रिया उभ्या होत्या. खाली सभामंडपाच्या कानाकोपन्यातही उमे राहाण्यास जागा नवहती. साहजिकच ते मनाशी विचार करु लागले. आरती होईपर्यंत अणा खालीच यांवावे. आरती होऊन गर्दी थोडी ओसरल्यानंतर मग वर जावे. वाबांचे दर्शन निवांतपणे यावे.

पण एवढा धीर माधवरावांना कोठला ? अणासाहेबांना घेऊन ते मोळ्या निःसंकोचपणे गर्दीनून वाट काढ लागले. गर्दीस मागे सारुन पायच्या चढून वर उमे राहिले. एखाद्या धीट माणसाने भिन्न्या, संकोची माणसास वर ओढावे तसे त्यांनी अणासाहेबांना वर ओढले ! हातास घरुन वाबांच्या समोर उजव्या अंगास चसविले.

वाचा आपल्या नेहमीच्या जागी धुनीकडे तोंड करुन बसले होते. हातातील चिलीम शांतपणे ओढणे चालले होते. समोरच वापूसाहेब जोग उमे होते. त्यांच्या उजव्या हातात पंचारती होती. डाव्या हातात घंटा होती. आरती ओवाळता ओवाळता हाताने ते घंटा वाजवीत होते.

एक क्षणभर अशा रीतीने गेला असेल.

मग वाबांनी चिलीम खाली ठेवली. तोंडातील धूर सोडला. शांतपणे वाचा अणासाहेबांना. महणाले, ‘शाम्याने दक्षिणा काय दिली ? ती आण वधू.’ !

अणासाहेब महणाले, ‘दक्षिणेवजी शामरावांनी पंधरा नमस्कार केले. महणाले : माझे पंधरा रूपये हेच. हे एवढे रूपये देवाला अर्पण करा... हे काय शामराव येथेच आहेत ! माझ्या शेजारीच ! ’

वाचा अत्यंत शांतपणे बोलू लागले. महणाले, वरे. हे दक्षिणेचे एक खरे. पण तुम्ही काही बोलला — बसला की नाही ? काही गोष्टी गप्पा झाल्या की नाही ? काय काय झाल्या ? हा शामा काय बोलला ?

ते सर्व मला सांग. वाबांची ही प्रेमळ विचारपूस पाहून अणासाहेबांचे मन गहिवरुन आले. मनाशी ते महणाले : जो सर्वसाक्षी, सर्वगत, सर्वशानी परमात्मा, तो आपले अ-लिप्त स्थान सोडून भक्तांच्या व्यवहाराशी किती लिप्त शाला चरे ! कबीराघरी येऊन मागावरील झेले देवाने विणावेत अशातलीच ही गोष्ट !

अणासाहेबांना टाण्याच्या सिविहल कोटील उमेदवार चोळकर यांची गीष आठवली.

चोळकरांचा प्रपंच गरिबीचा. कोटीत उमेदवारीवर जे काही मिळेल तेवढ्यावरच भागवाभागवी असा. पण ती उमेदवारी सुद्धा कायमची नव्हे. परीक्षा पास झाले तरच ती टिकणार! अन्यथा गाठीची ओली कोरडी भाकरी म्हणजे ती उमेदवारीसुद्धा जाणार!

पण चोळकर अत्यंत ईश्वरनिष्ठ मनुष्य. त्यांनी दासगणूच्या कीर्तनात बाबांचा महिमा केव्हा एकला. समोर मांडलेल्या छबीचे दर्शन घेतले. मग सद्गुरित अंतःकरणाने चोळकर बोलले — बाबांना हात जोडून मनोमन म्हणाले, “बाबा, तुमच्या कृपेने जर ही परीक्षा पास झालो तर शिरडीस येईन. खडीसाखर वाटीन.”

एका दीन लेकराची ही हाक. बाबांचे करुण हृदय द्रवले. परीक्षा पास होऊन चोळकर कायम पगाराच्या जागेवर रुजू झाले. घरी आनंदी आनंद झाला. ते लोक मागील कष्ट विसरले. पण स्वतः चोळकर मात्र बोललेला नवस विसरले नाहीत. म्हणाले, “ही सर्व कृपा शिरडीच्या श्रीसाईबाबांची. त्यांचे दर्शन आधी घेतल्याविना आणि बोललेला नवस त्यांच्या पायी जाऊन फेडल्याविना माझ्या मनास चैन नाही.

पण चोळकरांची अर्थिक परिस्थिती नाजुक. येथे शिरडीस येऊन नवस फेडण्यास विलंब होऊ लागला. प्रपंच भागवून शिरडीच्या वाटभाड्यासाठी गाठीस एक पैसाही उरेना. या सर्व परिस्थितीने गांजले. एक दिवस एक कठोर निर्णय मनाशी घेतला. म्हणाले, “जोपर्यंत शिरडीस जाऊन श्रीबाबांचा खडीसाखरेचा नवस फेडणे होत, नाही तोपर्यंत मी साखरेला स्पर्श करणार नाही. विनासाखरेचा चहा घेईन.”

चोळकरांनी हे व्रत कठोरणे पालन केले. शेवटपर्यंत चालविले.

पुढे बाबांच्या कृपेने चोळकर येथे शिरडीस आले. नवस फेडणे घडले. त्यावेळी बाबा अगदी अकलितपणे याच बापुसाहेब जोगांना म्हणाले, “बापुसाहेब हा चोळकर तुझा पाहुणा ना? तुझ्या घरीच उतरला आहे ना? मग असे कर: चांगलासा चहा कर आणि याला पुष्ट चहा पाज. त्यात साखर मात्र अगदी भरपूर दुष्ट तिष्ट घाल हूं! विसरू नको.”

बाबांना जन्मात कधी चहा माहीत नाही. पण तो चहा त्या गरोब, भाबड्या, निग्रही भक्ताला पाहताच आठवला. जणू विनासाखरेच्या तुरट चहाची चव गेले कित्येक दिवस स्वतः बाबांच अनुभवीत होते!

अण्णासाहेब दाभोळकर विचार करू लागले.

मनाशी म्हणाले : हे चोळकर कोटील एक उमेदवार. मी कोटील एक मॅजिस्ट्रेट. न्यायाधीश. पण दोघांच्या स्थितीत काय अंतर आहे!

या दरिद्री चोळकरांप्रमाणे मीही त्यावेळी भाकरी मागण्यासाठीच बाबांकडे आलो, दीनबाणा होऊन आलो. अण्णासाहेब विचणीकरांनी मला बाबांच्या पायी

घातले. माझ्यासाठी बाबांची करुणा भाकलो. म्हणाले, “देवा हे वांद्रथाचे न्यायाधीश गोविंद रघुनाथ दाभोळकर आपणास माहीत आहेतच. ते आता नोकरीनून निवृत्त शाले.”

बाबांनी त्यावेळी माझ्याकडे एकवार अल्यंत करुणार्द्र हृषीने पाढून घेतले.

संकोचामुळे मी त्यावेळी काहीच बोललो नाही. पण माझे मनोगत अणासाहेच विचणीकर बाबांकडे बोलत होते. म्हणत होते, “देवा या अणासाहेबांचा प्रपंच मोठा. वाढता. पेशन वसेल, पण ती काय पुरी पडणार! आपण यांच्यावर कृपा करावी. यांना एखादी नोकरी लावावी. म्हणजे यांना चिंता राहाणार नाही.”

बाबा माझ्याकडे पाढून म्हणाले, “नोकरीचे काय! मिळेल मेली नोकरी! पण मी म्हणतो, आता याने माझी चाकरी करावी. तेच त्याच्या खरे सुखाचे! कल्याणाचे!

अरे, तुम्हाला काय म्हणावे! चिंता करता, तीसुद्धा कसली? तर पोटाची! पोटाच्या टीचभर खळगीची! जन्मभर तुम्हाला हीच एक चिंता!

पण मी सांगतो जा—याची ताटे भरलेली आहेत! जीवमान असेतो याला काही कमी पडणार नाही!

परंतु हे सगळे खरे असले, तरी मनाचे क्लेश संपले काय? माझी चाकरी मनोभावाने केलीस तरच वाबा, ते संपणार!

लोक तुला म्हणतील, एवढा विद्वान माणूस, असा कसा काय चढला! कोणाच्या तरी नादाला कसा काय लागला! तर खुशाल समज की तुझी वाट चुकलेली नाही. वाट चुकलेली आहे ती त्यांची!

अरे, ज्यांना देव ना धर्म, आचार ना विचार त्या मूर्खाच्या मताला काय आपण किंमत द्यावी! मुळीसुद्धा किंमत देऊ नये! तशा लोकांच्या वान्यालासुद्धा आपण उभे राहू नये! ते समोर दिसले की आपण निघून जावे!

बाबा, लाग्याचांध्याशिवाय कोणी कोणाच्या जवळ येत नाही. तू माझ्याकडे सहा वर्षांपूर्वी आलास तेव्हाच मी तुला ओळखले. दार तुझ्यासाठी उघडे ठेवले. आता ती वेळ आली आहे. नोकरीनून तू मोकळा शाला आहेस. माझी नोकरी कर. देव तुला काहीही कमी पढू देणार नाही.”

अणासाहेबांचा कंठ पुन्हा दाढून आला. मनाशी म्हणाले; देवा, हे धणापासून मी तुमचीच चाकरी करीत आहे. किचहुना सहा. वर्षांपूर्वी आपले पहिले दर्शन पडले त्या धणापासून मी आपलाच दास शालो. मग पदरात घेण्याला असा उशीर का? अजूनही पूर्वंपाप संपले नाही का? ते संपणार तरी केव्हा?

आनावर येऊन अणासाहेबांनी पाहिले तर बाबांची स्वारी तक्क्या सोडून योदी पुढे सरकली होती, तोंड आणि कान अणासाहेबांच्या तोंडाशी आणले होते.

आरतीच्या प्रचंड गजरात अण्णासाहेवांचे बोलणे नीटपणी ऐकू येते नव्हते त्यामुळे स्वतः बाबाच पुढे सरकले होते. म्हणत होते, “ शार्म्या काय म्हणाला ? ते सांग.”

बाबांची ही उल्कंठा पाहून, गुर्जिंशा पूज्य, या भावनेने अण्णासाहेव बोलू लागले. म्हणाले, “ देवा, काय सांगू ? तेथे ज्या गोष्टी झाल्या त्या खडीसाखरे प्रमाणे गोड ! परंतु त्या सर्वात त्या एका म्हातारीची गोष्ट मला विशेष गोड, बोधप्रद बाटली. बाटले, त्या कथेच्या रूपाने आपला माझ्यावर अनुग्रहून झाला.”

बाबा एकदम उत्सुक झाल्याप्रमाणे दिसले.

म्हणाले, “ काय—काय आहे वृद्ध ती गोष्ट ! सांग, सांग तरी !”

ती गोष्ट अण्णासाहेवांनी योड्या वेळापूर्वीच ऐकलेली. त्यातून ती त्यांना अतिशय आवडलेली. मनावर कोरून राहिलेली. साहजिकच गोष्ट अण्णासाहेव बाबांना जशीच्या तशी सांगू लागले.

म्हणाले, “ संगमनेरच्या खाशावा देशमुखांची वृद्ध आई एकदा येथे आली. देवांनी आपणास गुरुमंत्र द्यावा म्हणून अन्नपाणी बज्ये करून उत्तरल्या घरी वसून राहिली.

असे एक नव्हे, दोन नव्हे तीन दिवस झाले.

आधीच वृद्ध असलेली ती ल्ही. त्यात हे उपोषण ! तिसऱ्या दिवशी तिची प्रकृती अगदी तोळामासा झाली. बोलांच्याचे त्राणसुद्धा अंगात उरले नाही.”

त्या गोष्टीतील शब्दन शब्द पटल्यामुळे बाबा मान ढोलवीत होते. म्हणत होते, “ पुढे—पुढे सांग.”

अण्णासाहेव पुढे सांगू लागले. बाबांनी उच्चारलेले शब्द जसेच्या तसे बोलू लागले. म्हणाले, “ आई, माझेही असेच एक गुरु होते. दयेच्या, कृपेच्या त्या साक्षात सागराविषयी मी काय बोलू ? त्यांच्या कृपेच्या केवळ स्मरणानेही माझी वाणी मूळ होते. ढोळे वाहू लागतात. मग त्यांच्याविषयी काही बोलणे तर दूरच !

आई, त्या माझ्या गुरुंची सेवा मी पुष्कळ केली. त्यांनी मोळ्या प्रेमाने मजकूरून करवून घेतली. पण मला गुरुमंत्र काही केल्या देईनात. त्यावदल तोऱ्हून चकार शब्दही काढीनात.

हे पाहून मीही हळास पेटलो. विचार केला : मंत्र घेईन तर याच एका गुरुंकूरून ! अन्यथा मंत्र घेणार नाही !

माझा हा निग्रह पाहून एक दिवस त्यांनी माझे मुंडन करविले. मग मला म्हणाले : मला दोन पैसे दे रे.

मी मागत होतो गुरुमंत्र, कानमंत्र. आणि त्यांनी माझ्याकडे मागितले दोन पैसे ! म्हणजे ‘ सवूरी ’ होती.

अण्णासाहेव सांगत असलेली गोष्ट ऐकून बाबा कौतुकाने मान ढोलवीत होते. हाताच्या बोटाने खूण करून ‘ पुढे पुढे ’ असे सुन्नवित होते.

अण्णासाहेब पुढे सांगू लागले.

म्हणाले, 'कासवी आपल्या पिलाचे पोषण केवळ आपल्या प्रेमदृष्टीने करते. तसे माझे सद्गुरु माझ्याकडे आपल्या अमृतहप्तीने तासन् तास पाहात. जणू ती हप्ती मला न्हाऊ—माखू घाली. आपल्या प्रेमार्ततेची हरतन्हेची वस्त्रे—भूयणे मला मोळ्या कौतुकाने लेववी.

आई, खरे ते तुला सांगतो. माझ्या सद्गुरुंनी मला कधीही एखादा कानमंत्र दिला नाही. गुरुपदेश दिला नाही. माझे कानही कधी कुंकले नाहीत. तरीही मला त्यांची कृपा लाभली. जे हवे होते ते त्यांनी दिले. माझे पूर्ण समाधान केले.

म्हणून तुला सांगतो की गुरुंमत्राचा हा हट्ट सोहून दे. देहदंडाचे हे आत्मक्लेश टाकून दे, आणि जे कोणी तुझे सद्गुरु, त्यांच्या ठायी चित्र अनन्य कर, त्यात सर्व काही आले.'

अशा रितीने गोष्ट संपूर्ण ऐकून बाबा अण्णासाहेबांना म्हणाले, 'बघितलेस ? किती सुंदर आहे ही गोष्ट ! पण ती तुझ्या मनाला पटली का ? पटली असेल तर मग पुढच्या गोष्टी !'

हे ऐकून अण्णासाहेब म्हणाले, 'देवा, ही गोष्ट माझ्या मनाला पुरती पटली. ऐकून समाधान वाटले. मनाची तळमळ शमली. वाटले की इतके दिवस न साप-डलेला मार्ग आज सापडला.'

अण्णासाहेबांच्या तोंडने हे शब्द ऐकून बाबा कौतुकाने पण प्रसन्नपणी हसले. म्हणाले, 'अरे आमची सर्व कळाच न्यारी ! पण ते असो. ही एक आताची गोष्ट तेवढी मनाशी जप. तिचे चितन कर. तुला दुसरी कशाचीही गरज उरणार नाही. फळ नव्हे फळाचा गोड गाभाच तुझ्या हाती घातला आहे.'

बाबांचे एवढे शद्व माझ्या कानावर येतात न येतात तोच आरतीचा धीरंभीर गजर एकदम थांबला. बापूसाहेब जोगांनी पंचारती खाली ठेवली. सर्व भवतांनी बाबांच्या नावाचा जयजयकार केला : श्रीसच्चिदानंद श्रीसद्गुरु श्रीसाईबाबा—महाराज की जय !

अशा रीतीने आरती संपली. सर्व बातावरण एकदम शांत झाले. बाबांचे दर्शन घेण्यास आरतीचा प्रसाद घेण्यास भक्त उत्सुक झाले. तोच बापूसाहेब जोगांनी खडी-साखरेनी भरलेली प्रसादाची पातेली हाती घेतली. ती बाबांसमोर ठेवली. एक ओंजळभर खडीसाखर त्या पातेलीतून घेतली. नेहमीच्या रिवाजाप्रमाणे आरतीचा प्रसाद म्हणून बाबांच्या हाती घातली.

बाबांनी एक क्षणभर भरलेली ती ओंजळ तशीच धरली.

दुरुन्याच क्षणी लोक पाहातात तर बाबा मोळ्या प्रेमाने ती ओंजळ जशीच्या तशीच अण्णासाहेब दाभोळकरांच्या हातात घालीत आहेत।

म्हणत आहेत, “अण्णा, या खडीसाखरेवाणी तुझे सर्व गोड होईल वध. मनाची जी जी म्हणून इच्छा, ती ती पुरी होईल वध जा. तुझे नवकोटकल्याण होईल.”

बाबांच्या या आशीर्वादाने अण्णासाहेबांच्या डोळयानून आनंदाश्रूच्या थार मुरु झाल्या.

बाबांच्या चरणी मस्तक ठेवून, दोन्ही हात जोडून अण्णासाहेब म्हणाले, “देवा, हातून अनंत अपराध घडले. तरी आपण सांभाद्रून घेतले. पूर्ण कृपादर्ढीने माझ्याकडे पाहिले. आता मला काही नको. जेथे तोल जाईल तेथे मला सावरावे. सांभाद्रून ध्यावे. एवढीच चरणी प्रार्थना.”

बाबा प्रसन्नपणे हसले. वोलले, “हरिकथा श्रवण करीत जा. तिच्यात सर्व आले. ध्यान आले, मनन आले, निदिध्यास आला. आता सांग, अशा रीतीने त्या श्रीहरीला आळविले की तो समोर उभा राहाण्यास किंतीसा उशीर! मग मोक्ष, आनंद, स्वर्ग हे सर्व तरी किंतीसे दूर! मुळीसुद्धा दूर नाही वरे!”

श्रीसाईलीला - दिवाळी अंक १९७५

अनुभव अंक म्हणून थाटात प्रसिद्ध होणार

श्री साईलीला मासिकाचा यंदाच्चा दिवाळी अंक नव्हेंबर - डिसेंबर असा जोड अंक म्हणून प्रसिद्ध होणार असून तो श्रीसाईभक्तांच्या खास अनुभव लेखांनी भरगच्च असा राहणार आहे.

आम्ही यापूर्वी हयात भक्तांकडून मागविलेल्या स्वानुभवांचे संकलीत लेख या अंकात असतील. त्याचप्रमाणे दिवंगत भक्तांचेही वैशिष्ट्यपूर्ण स्वानुभव यात असतील.

हा जोड अंक सुमारे शंभर पृष्ठांचा असेल. या जोड अंकात भक्तांचे स्वानुभव लेख प्रसिद्ध करण्यात यावयाचे असल्याने या अंकात नित्याची सदरे किंवा काव्यात्मक मजकूर असणार नाही. या अंकातील मजकूर जमेस थरून संगृण स्वानुभव ग्रंथ नववर्षी प्रसिद्ध करीत आहोत.

या खास अंकाची किंमत सधा रुपया. वर्गणीदारांना वार्षिक वर्गणीतच हा अंक मिळेल.

बाबांची उदी लावली आणि अर्धांगाचा झटका गेला

● वाळकृष्ण यशवंत प्रधान

ता. ५ मे ७५ मी रात्री ८-८॥ डॉ. करोडे त्यांच्या घरी गेलो होतो. मला त्यांच्या मिसेसला रु. १० द्यावयाचे होते. ते माझे जवळ जवळ ३०-३५ वर्षांचे मित्र पण आहेत. तसेच ते माझे FAMILY - DOCTOR आहेत. तेथून अंधेरीला चित्रे ब्रदर्स शांतावाढी येये गेलो. ते माझे माबसवंधू लागतात. त्यांच्या घरांत एक त्यांचा मामे भाऊ अगदी लहान वयाचा १६ - १८ वर्षांचा असेल तर तो घड्याळाचे काम करतो. त्यांच्याकडे माझे घड्याळ होते ते बेकून त्यांच्या घरी जाऊन मी माझ्या खोलीवर ११ - ११॥ च्या सुमारास रात्रौ आलो मी त्यांच्या घरी आठवड्यातून निदान दोन तरी बेळा जातो व जेवल्याशिवाय येत नाही. रात्रौ १२ वाजता एक कप चहा पिऊन आंघोळ केली. तब्बेत वरी नसल्यास कीत नाही. नंतर १२-५ ला देवाची पुजा करून पोथी बाचण्यास सुरवात केली. साधारण १२-१० झाले असतील माझा कार्यक्रम साधारण १ तासाचा असतो पण घर सोमवार - गुरुवार असेल तर सवा तास लागतो. त्या दिवशी रात्री १॥ च्या

सुमारास म्हणजे मंगळवार लागला. १ ते १॥ रात्री दिवा घालवून आडवा पडलो. झोप मला लवकर कधीच येत नाही. २॥ च्या सुमारास माझा उजवा हात मरून पडला. मी समजून गेलो हे ठिक नाही. श्याला लखवा - अर्धांग वायू म्हणतात. आता नवकी उजवा पाय जाणार म्हणून मी माझा हात जरा पोटारी घरून हलकेच कॉटवरून खाली उतरलो कारण मला माहित होते की आता उजवा पाय जाणार. जेमतेम कढी उघडी टाकली दार उघडे ठेवले आणि इतक्यात पाय जाऊन जमिनीवर कोसळलो नाही. वसलो. लाईट लाऊ शकलो नाही. माझी खोली स्वतंत्र आहे. माझ्या खोलीत मी एकटाच असतो. मागील खोलीत माझे दोन मुलगे, बायको व मोठी सूत राहते. रात्री १॥ ते २॥ बाजेफैत मदत मिळाली नाही. १॥ ते २॥ च्या दरम्यान मी शंख ध्वनि केला तो असा.

मोठमोळ्याने संतोष-सुधीर-कुसुम अशा हाका मारीत होतो पण ऐन झोपेची वेळ. त्यांना झोप लागली. मी बाबाशी कधी कधी भांडतो. मी १॥ ते २॥ च्या सुमारास जशा मोळ्या मोळ्याने मुलावाळांना हाका मारीत होतो. तसेच मी कमीत कमी पाच-सहा वेळा काळोखात बाबा घात झाला. बाबा घात झाला. आयुष्य फुकट गेले असे ओरडलो. साधारण २॥॥ च्या सुमारास समोरील माझे मित्र श्री. शेंडे हे उठले ते ४ च्या सुमारास नोकरीवर जातात. त्याना हाक मारून मुलांना उठविण्यास सांगितले. ते बाजूच्या खिडकीजवळ जाऊन संतोष-सुधीर असा आवाज करून त्यांनी मुलांना जागे केले. संतोष-सुधीर-सुन जवळ येऊन उभी राहिली. बाबा काय झाले. मी घटले आधी लाईट लाव. डॉ. करोडेच्या घरी जाऊन त्यांना झोपेतून उठव आणि सांग बाबांची उजवी बाजू गेली. हातपाय. तुम्ही ताचडतोब या व जमल्यास जाताना टेलिफोन करून कळवा व मला त्यांच्या हॉस्पिटलमध्ये न्या. ताचडतोब मुलगा डॉ. करोडे श्याच्या घरी त्यांना आणावयास गेला. माझी सून माझ्याजवळ उभी होती. मी तिला सांगितले की ती माझी उदीची बाटली दे. मला कशी उघडता येणार. तिने उघडली व मी त्यातील उदी खाली. अंगाला लावली. पुष्कळ उदी खाली. हाताला पायाला चोळली. हा उदीचा प्रकार साधारण ३ ते ३.३५ पर्यंत चालला होता. ३.३५ ला हातात जीव आला व ३.४० ला पायात जीव आला व मी होऊन उठलो व माझ्या कॉटवर वसलो. चार बाजण्याचा सुमार होता. चार बाजता डॉ. करोडे आले. काय झाले प्रधान ? झाले ते झाले. साईबाबांची कृपा झाली Blood Pressure हाय होते. इंजेक्शन दिले. तीन गोळ्या दिल्या. मला १५ दिवस बंदी केली. बाहेर जावयाचे नाही. मुलाला परत घरी पाठवून चर्फ आणून ढोक्यावर ठेवला.

त्यानंतर मी ज्या ज्या वेळेस पोधी बांचावयास बसतो तेव्हा बाबांचा फोटो हातात घेऊन त्याच्याकडे बघत बसतो व म्हणतो भाबा तुम्ही मला जीवदान दिलेत.

कित्येक वेळा पाच ते १० मिनिटे मी रडत असतो. बाचा मला तुम्ही नवा जन्म दिलात. मी तुमची कितीही सेवा केली तरी ती भरुन निधणार नाही. असे म्हणून फोटोकडे पाहून रडण्याचा कार्यक्रम चालू असतो असे हणण्यापेक्षा रडू येते व मला तुमचे उपकार त्या जन्मीतरी फेडता येणार नाहीत असे वारंवार बोलत असतो. बाचा माझे वय ६५ झाले आता मी काय तुमची सेवा करू शकणार असा मी बोलणारा रोज पोर्थी-पुजा केल्याशिवाय एक दिवस पण जात नाही. कधी कधी तर मी आंघोळ पण करत नाही. तर कधी पाऊस पाणी घडी न खुमानता रात्री १२ च्या नुमारास आंघोळ करतो. मला बरोवर आठवत नाही. तरी २०-२५ वर्षे ही सेवा मी करीत आहे. मी Western Rly त ४० वर्षे नोकरी केली थाणि रिटायर्ड होऊन आज सहा वर्षे झाली. साधारण सहा वर्षे तरी बाबांची सेवा सतत होत आहे. जर वरे नसेल तर त्या दिवशी रजा माझे बरेच वृत्तांत आहेत ते मी सबडीनुसार एक एक प्रसिद्ध करीन. तारीख बार वर्षे आठवत नाही तरी अंदाजे प्रसिद्ध करीन. ज्याना माझी मुलाखत पाहिजे असेल त्यांनी गुरुवार रविवार घेण्याचा प्रवत्न करावा. कारण हथा दोन दिवशी मी बाहेर जाणार नाही अस म्हणतो. गुरुवार व रविवार ४ च्या पुढे आल्यास भेटण्याचा संभव आहे. पराढकर फॅमिली GIP मांडुंगा येथे रहाते दर रविवारी ते माझी जेवण्याची वाट पहातात. मी लक्षान हुद्यावरून मोळ्या हुद्यावर गेलो. हाच बाबांच्या सेवेचा फायदा झाला. तिकिट कलेक्टरचा चिफ टिकेट इनस्पेक्टर झालो. W.R म्हणून रिटायर्ड झालो आज मी खाऊन पितृन सुखी आहे हीच श्री साईंबाबांची दया. ७-९-१९३० TC त लागलो. मी किती सेवा केली तरी बाबांच्या खेटराची (पायाची) सर येणार नाही.

ता. क. माझी सुन सौ. सुलभा ३ ते ३॥ पहाटे उदीची बायली माझ्यापुढे घरून उदी पुरवीत होती. हीच उदीची करामत.)

श्रीसाईंलीळा लेखक कवी संमेलन—दुसरे

येत्या फॅच्युवारीत शिरडीस भरणार

विशेष पाहिती पुढील अंकी वाचा.

वाच्यावरचे विचार

द. शं. टिपणीस, ठाणे

१४ — दोन वांगळ्या

ती एक मध्यम ब्राह्मण कुटुंबातील कुमारीका होती. सालस नम्र व धर्मपरायण, आईवडिलांनी तिच्यासाठी एक स्थळ शोधले. स्थळ श्रीमंत पण मुलगी पसंत पडली. वर श्रीमंत असल्यामुळे त्याच्या घरी स्त्रिया दल्ण कांहुन वगैरे काम करीत नसत. परंतु सर्व स्त्रियांना असल्या कामाची सवय होती. नियोजित वधू दिसायला चारचौधासारखी नीटस सर्व घर कामात हुपार व विनयशील म्हणून तिची निवड वराच्या वडिलांनी केली होती. वर श्रीमंत असला तरी घरातील रहाणी साधी, कपडालक्षा समाजात ठाकठीक दिसेल असा, नित्यनैमेत्यिक कायें करप्याची हौस कुटुंबातील मंडळींना होती. दोन्ही कुटुंबाची वळणे सारखी व त्यामुळे हा संवंध जुळून आला.

एक दिवस सकाळी ११ च्या सुमारास घराचे वडिल दोन स्नेही घेऊन वधूच्या घरी आले. घरात मुलगी एकटीच होती. भाऊ कामावर गेले होते. पाहुण्यानी दारातून विचारले, ‘आहे का कुणी घरात ?’ मुलीने मामंजीचा आवाज ओळखला, आदून उत्तर आले, ‘याना, वसा.’ वधूच्या घरी नीटनेटकेपणा व स्वच्छता सदैव राख प्याकडे लक्ष असल्यामुळे वैठक वगैरे सर्व व्यवस्थीत व ठाकठीक होती, पाहुणे येणार हे कळल्यावर वैठक ठाकठीक लावणे, न दिसाव्या अशा वस्तु चादरीखाली झाकणे व कोणी अचानक आले की धावाधावी पांघरणे व विळाने यांची लावालावी असं प्रकरण त्या घरात नव्हते. घरातील स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व प्रसन्न वातरवरण शहून मामंजीना समाधान झाले. कुमारीकेने गुळ व पाणी आणून ठेवले. मामंजीने गृटले घरात कुणी दिसत नाही. दाराचा आढोसा करून ती बोलली, “आईबाबा शेजारच्या गावी सकाळीच गेले आहेत. भाऊ कामावर गेले आहेत. आपले पत्र देहा वाजता मिळाले. नाहीतर आईबडील थांवले असते. मामंजी म्हणाले, “असं झाले ? ठीक येक पुन्हा, वडिलाना सांग की आम्ही घेऊन गेलो.” मामंजी उठणार गो कुमारी बोलली, “आपण सर्वांनी जेवून जावे. मध्यान्हाची वेळ आहे. तसे चाऊ नये. आत्ता करते स्वयंपाक.” असे म्हणून ती आल गेली. पाहुण्याना चांगल्या लांदळाचा भात करावा म्हणून थोडे तांदुळ घेऊन उखाळीत घालून ती ते सुऱ्ह लागली. सडताना हातातील चांगळ्यांचा आवाज होऊ लागला. आवाज ऐकून चाला लाजली. मनात आले मामंजीना काय वाटेल ? तिने प्रत्येक हातात दोन दोन चांगळ्या टेवल्या व बाकीच्या उत्तरवून ठेवल्या. सुऱ्ह लागली. पण आवाज होईच. तेव्हा तिने प्रत्येक हातातली एक चांगडी ठेवून कांडू लागली. आवाज थांबला.

जीवनात असंच असते. दोन असले की मंजूळ का होडैना पण आवाज होतो. अधिक असले की मोठा संघर्ष आवाज होतो. जसजशी संख्या वाढते तसेतसा संघर्ष बाढतो. भांडणतें बाढतात. मुळात एकच होता. त्याचे दोन झाले नि सृष्टी निमांण झाली, विषमता आली, संघर्ष आला. जीवन म्हणजे द्रंद समास आहे. यामुळे जीवनात लहान मोठा संघर्ष अटल आहे. तो नको असेल तर 'एकाची' कास थरली पाहिजे.

१५ गुळाचा खडा

एका घरात एक डवा होता. त्यात होते गुळाचे खडे. गुळ वेताना एक खडा पडला. तो कोपन्यात गेला. तेथेच पहून राहिला एकटाच. ना कोणी खेळायला ना चोलायला. कंटाकळा विचारा. एक डोंगळा सकाळचा फेरफटका करीत चालला होता. गुळाच्या खड्याने पाहिले हा बरा खेळाडी दिसतो. त्याने डोंगळ्याला वेलावले. डोंगळा त्याच्याजवळ गेला. गुळाचा गोडवा पाहून त्याला आनंद झाला, तो खड्याच्या अंगाखांद्यावर खेळू लागला, ही वातमी डोंगळ्याच्या जगात पसरली दुसऱ्या दिवशी डोंगळ्यांची रीघ लागली. पुरुष जात कोण एवढी मेली असू म्हणून स्त्री जात पुढे सरसाबली. मुंग्यांचीही रीघ लागली. डोंगळ्या मुंग्यांची एवढी झुंयड झाली की तो पिवळा खडा काळा पडला. त्याला आनंद झाला. अभिमान वाटला. केवढी माझी किर्ति. केवडे गाढ प्रेम त्यांची माझ्यावर खरंच खाऊन खाऊन त्यातील कित्येक तेथेच मरून पडले. स्त्रीजात मुळात धोरणी. पुरुष-जात एकंदर अधाशीच. मुंग्यांचे काम शिस्तीत चालू होते. पोटासाठी थोडे खाल्ले तरी वरेचसे कणाकणाने नेठन त्या साठा करीत होत्या. खडा हळू हळू वारीक होत गेला पण अभिमान मात्र वाढत राहिला. कसा मी. सगळेजण पहा कसे माझ्या पायाशी लोळण घेताहेत. खडा वारीक होत नाहिसा झाला. सगळे डोंगळे पळाले, राहिले राहिलेले कण मुंग्यांनी पळविले. शेवटच्या घटकेला त्या खड्याजवळ एकही मित्र वा मैत्रींग राहिली नाही. राहिले ते फांजील लोभामुळे लुळे पांगळे होऊन मरून पडलेले डोंगळे, चाकीचे पळालेले डोंगळे, पोटातील संपल्यावर उपाशी मेले व मुंग्या मात्र आपल्या घरात चसून पोटभर जेवत राहिल्या. पैशाचा गोडवा हा असे करतो. पैसेवाल्याभोवती जीवास जीव देगांच्या असंख्य मित्रमैत्रीणि हि जमतात. मजा करतात. पैशावर ताव मारतात, व संपला की सर्व पळून जातात. गुळाला जसे डोंगळे तसे श्रीमंताच्या खिशाला मित्र मैत्रीणी डकून बसतात व त्याची श्रीमंती खाऊन फस्त करतात.

शिरडी - वृत्त माहे जुलै १९७५

— गुरुपौर्णिमा उत्सव —

या महिन्यात गुरुपौर्णिमा उत्सवाकरिता आलेल्या साईं भक्तांची व पंढरपूर यात्रेस जाणारे व परत येणारे यात्रेकर साईदर्शनास आल्यासुले फारच गर्दीं झाली होती.

गुरुपौर्णिमा उत्सव : पहिला दिवस - मंगळवार दि. २२-७-७५ रोजी पहाटे ५-१५ वा. काकड आरती झाल्यावर सकाळी ६ वा. श्रींच्या फोटोची व पोथीची मिरवणूक समाधि मंदिरातून गुरुस्थान मार्गे द्वारकामाईत गेली. त्या ठिकाणी साईसच्चरित अध्याय वाचनास सुरवात झाली. श्रींचे मंगलस्नान, अभिषेक पूजा आरती वगैरे नित्याचे कार्यक्रमाव्यतिरिक्त सायंकाळी ४-३० ते ६-३० पर्यंत श्री. तुकारामबुवा आजेगांवकर जि. परभणी यांचे कीर्तन झाले. रात्री ७-३० ते ९ वाजेपर्यंत श्री. जयवंत कुलकर्णी व सौ. पुण्या पागधरे व पाटी मुंबई यांचे गायन वादन वगैरे कार्यक्रम झाले. ९-३० ते ११ वाजेपर्यंत सौ. निलाक्षी जोशी (जुवेकर) मुंबई यांचे गायन भाले. ९-१५ ते ११-३० पर्यंत श्रींच्या पालखीची मिरवणूक गावातून फिरून आली. त्यानंतर शेजारती झाली.

उत्सवाचा मुख्य दिवस : बुधवार दि. २३-७-७५ रोजी पहाटे ५-१५ वा. काकड आरती झाली. सकाळी ६ वा. श्री साईसच्चरित अध्याय वाचन समाप्ती मिरवणूक द्वारकामाईतून गुरुस्थान मार्गे समाधीमंदिरात आली. त्यानंतर श्रींचे मंगलस्नान झाले. नित्याचे कार्यक्रमाव्यतिरिक्त सायंकाळी ४-३० ते ६-३० पर्यंत श्री. तुकारामबुवा आजेगांवकर यांचे कीर्तन झाले. रात्रौ ७-३० ते सकाळी ६ वाजेपर्यंत श्री. नाथराव नेरळकर औरंगाबाद यांचे गायन व इतर कलाकारांच्या इजेन्या झाल्या. रात्री ९-१५ वा. श्रींच्या रथाची भव्य मिरवणूक समाधिमंदिरातून मोळ्या थाटात निघाली. श्रीसाईनाथ माध्यमिक विद्यालय बैंड पथक शिडी, राहता येथील बैंड पथक, सनई, चौघडा, सिंगावादन, टाळ, मुंदंग यांचे गजरात मिरवणूक गावातून आली. मिरवणूकीचेवेळी श्री. रघुनाथ सांडभोर जि. पुणे यांनी करमणूकीचे कार्यक्रम केले. त्याचप्रमाणे स्थानिक ग्रामस्थानी भारूड गारूड कार्यक्रम केले. कोळी महिलांनी व भाविक भक्तांनी भजन, गायन, नृत्य करून मिरवणूकीला शोभा आणली होती. अशा थाटात मिरवणूक १२-१५ वा. समाधि मंदिरात येऊन पोचली व भक्त मंडळी कलाकारांच्या कार्यक्रमात सामील झाली. श्रींच्या दर्शनासठी मंदिर रात्रभर खुले ठेवण्यात आले होते.

उत्सवाचा तिसरा दिवस :- गुरुवार दि. २८-७-७५ रोजी श्रीचे मंगलस्नान, सकाळी ६ वा. झाले. नित्यकार्यक्रम व्यतिरिक्त श्री. तुकाराम तुवा आजेगांवकर यांचे गोपालकाला कीर्तन दहीहंडी कार्यक्रम झाल्यावर दुपारी १२-३० वा. माध्यान्ह आरती झाली व साईभक्तांना तीर्थप्रसाद वाटण्यात आला. सायंकाळी ५-३० ते ६-३० पर्यंत श्री. देवळणकर पुणे व श्री. चंडोपंत सोलापूरकर यांची सनई वादनाची जुगलबंदी झाली. रात्री ७-३० ते ९ व ९-३० ते १० वा. पर्यंत कु. जयश्री शेजवाढकर मुंबई यांचे गायन व श्री. पिळणकर चंधूचे नकला व गायनवादन कार्यक्रम झाले. रात्री ९-१५ ते १० श्रीच्या गुरुवारच्या पालखीचा कार्यक्रम झाल्यावर १० वा. शेजारती झाली व उत्सव समाप्त झाला.

काही कलाकारांनी श्रीच्यापुढे हजेरी दिली ती खालीलप्रमाणे :-

कीर्तन : प्रवचन १) संस्थान गवई काव्यतीथे श्री. ग. वि. जोशी शास्त्री यांची कीर्तने नेहमीप्रमाणे एकादशी व महत्वाचे दिवशी झाली. २) श्री. तुकाराम तुवा आजेगांवकर परभणी. ३) श्री. तुकारामतुवा परदेशी शिर्डी ४) श्री. अनंत गजानन दातार जि. ठाणे.

गायन, भजन, वादन वगैरे : १) गीत आणि नाटक विभाग भारत सरकार पुणे २) श्री. नामदेव सोनवणे व पार्टी कोपरगाव ३) श्री धर्मजागृती सेवामंडळ जि. ठाणे ४) श्री. स्वामी रामानंद वेळगाव ५) श्रीराम सातडैकर मुंबई ६) सौ. निलाशी जुवेकर मुंबई व साथीदार, श्री. अनंत राणे, श्री. नेरुरकर, कु. माथुरी जोशी ७) श्री. माधवराव रा. दैठणकर पुणे ८) श्री. तुकाराम मा. दैठणकर पुणे ९) श्री. जनेश्वर द. दैठणकर पुणे १०) श्री. वसंत श्री. किनीकर श्रीरामपूर ११) श्री. भोलानाथ रा. समेत मुंबई १२) श्री. पांडुरंग वि. गुरव वेलापूर १३) श्री. प्रभाकर औवचट श्रीरामपूर १४) श्री. शामकांत आढावतकर श्रीरामपूर १५) श्री. शिवाजी तु. घुमाळ शिर्डी १६) श्री. शामसुंदर ल. भीडा संगमनेर १७) श्री. सदाशिवराव जाधव सांगली १८) श्री. गुलाम र. खान पुणे १९) श्री. राजारामराव रं देशपांडे पुणे २०) श्री. राजकुमार अं. बार्शीकर अ. नगर २१) श्री. उत्तमराव अमीहोशी औरंगाबाद २२) श्रीमती रेगे २३) श्री. पांडुरंग कि. लाखे तळेगाव दाभाडे २४) श्री. प्रकाश व पळशीकर पुणे २५) श्री. श्रीपाद शं. साठे पुणे २६) श्री. दामूअण्णा दलवी वेलापूर २७) श्रीपाद भा. कुलकर्णी लक्ष्मीवाडी २८) श्री. शिवराम चा. बिडवे संगमनेर २९) श्री. किरोर नि. वाघ येवला ३०) श्री. पुंडलीक र. वाघ येवला.

३१) शेख नवाब ढ. पटेल अस्तगाव ३२) श्री काकडे ए. ची. जि. चांदे. ३३) श्री. रघुनाथ चा. सांदभोर पुणे. ३४) श्री. शानोबा वाडेकर शिर्डी. ३५) श्री. किसन सखाराम खरात नागपूर. ३६) श्री. विजय चा. पाठक कोल्हार बु ॥. ३७) श्री.

शंकर रा. साळकर शिर्डी. ३८) श्री. रत्नाकर ना. कोराटे. शिर्डी. ३९) श्री. रामचंद्र भा. कुळकणी अस्तगाव ४०) श्री. राजेश श. देशमुख उमरावती. ४१) श्री. केशव वा. विठ्ठे. संगमनेर. ४२) श्री. सूर्यकांत सी. वंड. पुणे ४३) श्री. दिगंबर वि. वंड. पुणे. ४४) श्री. लक्ष्मण द. राऊत अ. नगर. ४५) श्री. दत्तात्रय द. राऊत अ. नगर ४६) श्री. चिजू. ग. राऊत अ. नगर. ४७) श्री. गंगाधर धो. जाधव पुणे. ४८) श्री. मुरलीधर का. सोनावणे. नासिक. ४९) श्री. बाळकृष्ण वा. विठ्ठे पुणे. ५०) श्री. प्रसाद सू. हुंडे पुणे. ५१) श्री. पदमाकर द. विठ्ठे पुणे. ५२) श्री. मनोहर ह. लोणकर, पुणे. ५३) श्री. शरद वा. खळदकर पुणे. ५४) श्री. महेशकुमार भाटिया पुणे. ५५) श्री. माधव तु. तुपे. पुणे. ५६) श्री. बाबूराव अनंत जाधव, पुणे. ५७) श्री. वसंतराव वा. देवळणकर पुणे. ५८) श्री. शंकर पा. तुपे. कोपरगाव. ५९) श्री. ज्ञानोबा ज. जाधव पुणे. ६०) श्री. नाथराव नेऱळकर औरंगाबाद व साथीदा श्री. अग्नीहोत्री, श्री, पुजारी, श्री. टोके. श्री. ज्यराम गोसावी. श्री. दासराव काटे. ६१) श्री. जयवंत कुळकणी मुम्बई व साथीदार सौ. पुष्पा पाघधरे, श्री. राजन साठे श्री. प्रभाकर पंडीत, श्री. दिनानाथ वरलीकर, श्री. शशिकांत साठे, श्री. दिपक बोरकर कु. संगीता श्री मलेश. कु. पद्मजा कोटर-भाने. श्री. वसंत. ६२) कु. जयश्री शेजवाढकर मुम्बई ६३) श्री. रमेश पिळवणकर व साथीदार मुम्बई. सौ. सुचिता पिळणकर, श्री. दिनेश पिळणकर, श्री. कृष्णकांत मालवणकर श्री. पांडुरंग पवार, कु. प्रशांत पिळणकर, कु. सुशांत पिळणकर कु. शैलेश पिळणकर. श्री. उमेश चिपकर. कु. शितल पिळणका. श्री. धुमाळ. ६४) श्री. साईनाथ भजन मंडळ पुणे. ६५) श्री. विसु. श्री. आढाव पुणे. ६६) श्री. सुधाकर वी. पवार पुणे. ६७) श्री. रंगनाथ परचुरे पुणे. ६८) श्री. प्रकाश पवार पुणे. ६९) श्री. हरी सिंग सुख-वाडिया. ७०) श्री. ज्ञानोबां रा. बोरकर पुणे. ७१) श्री. श्रद्धानंद महाराज पुणे ७२) श्री. गुरुदेव सेवामंडळ. अमरावती. ७३) श्री. रघुनाथ नागरे.

मामनीयांच्या भेटी :—

- १) श्री. तुंगारे साहेब, जॉइन्ट सेक्रेटरी प्लानिंग डिपार्टमेंट महाराष्ट्र.
- २) श्री. अंविकासाहेब. असि-डायरेक्टर जनरल ऑफ अंग्रिकलचर भारत सरकार दिल्ली.

हवापाणी :— शिरडी येथील हवापाणी उत्तम असून रोगराई काही नाही.

२/३ वेळेस पाऊस चांगला झाला.

सरस्वती – स्तवन

[डॉ. नानामहाराज इनामदार उर्फं श्रीधरानंद सरस्वती, वालचंदनगर]

श्री देवीच्या सरस्वतीच्या शांत दिव्य तेजा पाहुनी
मन हे शांतची होते वृत्ती सहीत सुहजा
काय करावे कसे करावे कळत मला नाही
तूची देवूनी सद्बुद्धीला बळवी गे भंतिला
अनावरचि शडरिपू जहाले वृत्तीही बावरलो
बहू बेगासे सहन कराया वृत्ती ही डक्मलली
एक एक तो निग्रह करीता दुजा बळवी करितो
काम क्रोध अनावरची कीं दुःखत बहु होतो
तीव्र वसाचा निश्चय करिता कामचि चढ करितो
शांत वृत्तीचा एकांताचा भंगाची मग होतो
अहंकार हा महिपासुर की, प्रमत्त झाला हा
सद्बुद्धीचा ग्रास करोनी शांतची होईना
संकल्पाची हा भव नदीमाजी गरगर फिरवितो
मी माझे हा ध्यास लावूनी बंधनात नेतो
या बंधाचा छेदची करिता आप्त स्नेह फांसा
मोह दावूनी फसवू पहाती जसा गळी मासा
संगत नाही भवती नाही भजन पूजा नाही
काय करावे कसे करावे सुचत मला नाही
घोर रोक्षसी आशा हेची धावत आली हे
जर्जर करूनी खाईन म्हणते मजलागे पाहे
हे प्रिय देवी ज्ञानहृषिणी मूलषीठ माये
तारी आतां धावत येई दास बुडत आहे
साईदाम या नावाचे ती सार्थकता होई
ऐसे सद्गुण देवूनी मजला उद्भूनी नेई

डॉ. नानामहाराज इनामदार, वालचंदनगर

यात्रा अष्टविनायकाची

श्रद्धेनी भाविक निघाले यात्रा करण्यास आनंदानी
ठाई ठाई मंगलमूर्ती की जय, जयजयकार धोपणानी
मोरगांव गणेश, सिद्धटेक सिद्धीविनायक, पाली बळाळेश्वर
महड, वरदविनायक, थेऊर चिंतामणी, लेण्याद्री गिरिजात्मक
त्या जोडीस ओझर विन्हर आणि रांजणगाव गजानन
अशी ही जागृत स्थाने, अष्टविनायकाची महाराष्ट्रात
मंदिरे अष्टविनायकाची, एक एक नयन कमलातून
पूजा अर्चा अभिषेक, धार्मिक मंत्रातून
पावित्र्याच्या नयन मनोहर सोज्ज्वल अष्टमूर्ती
नयनात किती साठवाच्या भरल्या हृदयी
भारावते मन, उचंबळून येते अंतःकरण
जागृत स्थाने, आज देंती प्रत्यक्ष अनुभव
सहस्र नामावली गणेशाची गणेश मंदिरात
सहज पावन होते, जीवन कलियुगात
उकाराचे प्रतिक, सर्वस्वाचे स्तर
सुर्वांत कार्यारंभास, त्यायोगे प्रथम
आख्याईका अष्टविनायकाच्या प्रासादिक
इच्छा भाविकांच्या तृप्त होती दर्शनात
नित्य नवी सूर्ती हर एक स्थानात
निश्चयी सूत्रे भक्त ठरवी मनात
दर्शनात शांती समाधान सर्व भक्तास
आत्मानंद मिळवून, जीवनाचे शिाले सार्थक

चित्रकार : स. कृ. काळे, दादर

॥ श्रीसाईं स्तुती ॥

नमःस्तुते नमःस्तुते नमःस्तुते श्रीसाईं भगवान्
 तू गणनायक । सिद्धी विनायक
 तू चतुरात्मन । तू पंचानन
 गरुड वाहन तू । श्री नारायण ॥
 दीन दयाला साईनाथा । प्रणतपाला दीनानाथा ॥ १ ॥
 सुखकर्ता तू । दुःखहर्ता तू । उत्सवमूर्ती साईनाथा ॥
 जगताचा तू पालनकर्ता । भक्तांचा ब्राता
 चराचरांवरीं तुझीच सत्ता ।
 तुझ्या आज्ञेविण नाही हालत वृक्षावरले पान ॥ २ ॥
 तुच आमुचा मातापिता । तुच बंधु पाठोराखा
 संकटकाली हाक ऐकूनी । थावत येशी साईनाथा
 काय देऊ तुज काय वाहू । मी कसे करू पूजन
 सन मन धन हे अर्पूनी तुजला ।
 भक्तीभावे निशीदिनी गाईन । तुझेच मंगल गान ॥ ३ ॥

सौ. सुशिलावाई हजारे,
 मालेगाव कॅम्प

‘देवा साईनाथा’

आवरी हे देवा साईनाथा । तुजविण आता न तारी कोणी ॥
 बहु विकारी गुंतलेसे मन । तुझ्या कृपेवीण स्थिरता नये ॥ १ ॥
 काम क्रोधे संगे बहु भी पिढीलो । अंतरी दुरावलो चरणा तुझ्या ॥
 बहु कष्टविले माया मोह मज । विवरी ज्ञानतेज हृदयी माझ्या ॥ २ ॥
 पोथ्या पुराणे वाचाया गेलो । व्यर्थ सायासलो बांटे मज ॥
 अर्थ शद्वाचाच न कळे जेथे । साई तेथे तुझे रूप कैसे ॥ ३ ॥
 करिता भजन लावून ध्यान । स्थिर न राही मन चरणी तुझ्या ॥
 म्हणुन देवा बद्री वाचा । जी करेल नामाचा वाजार तुझ्या ॥ ४ ॥
 देशील तरी दे इटी दयाधना । पाहील जी चरणा सदा तुझ्या ॥
 भक्तीचा सुगंध येऊ दे ग्राणा । ऐकावे भी काना गुण तुझे ॥ ५ ॥
 शक्ती दे पाया न्यावया शिरडी । उद्धरावया ही काया मलिन माझी ॥
 शेवटी दे शांत निर्मल मन । जेथे विराजमान सुर्ती तुझी ॥ ६ ॥

— विठ्ठल च. व्यवहारे, वर्धा

केवढी किमया प्रभु साई !

देव पहातो सगळे तब ठायी ।
 केवढी किमया प्रभु साई ॥ ए० ॥
 तूं गणनायक, तूं गंगाधर
 तूं धर्म बालक, तूं वन्सीधर
 श्रीराम उभा तूं, सबे सीतामाई ॥ १ ॥
 तूंचि ब्रह्मा, दत्तात्रेय तूं
 नाही माझ्या मनांत किंतु
 श्री विष्णु तूं सखा शेषशायी ॥ २ ॥
 श्री विठ्ठल तूं, हनुमान
 तूंच अमुचा सत्यनारायण
 सकळ तिर्थे लोळति तब पार्यी ॥ ३ ॥

— दत्ताराम आ. बारस्कर

दीनदयाळा साईनाथा ?

तवदर्शनाची आस
 लागली हो मजला
 साईं साईं हाक
 मारीतो मी तुजला ॥४०॥
 शिरडीच्या या पुण्यभूवरी
 जन्म घेऊनी खरोखरी
 कित्येक शतके होऊनी
 गेली आजवरी
 परी तव नामाचा गजर
 निनादे या अंवरी
 ऐष भक्ति अमर किर्ती
 त्रिजगती झाली खरी ॥१॥ तवदर्शनाची....
 तुझ्या दर्शने पावन होऊनी
 भक्त खरोखर उध्दरती
 राव असो कि रंक असो
 मस्तक नमवुनि वंदन करीती
 तव नामाचा महिमा गाऊनी
 वेडा वघ मी झालो किती
 दीनदयाळा साईनाथा
 तं भेटता मज काय भिती ॥२॥ तवदर्शनाची...
 —दशरथ रामजी तळेकर (कुलाचा)

श्रीसाईबाबा संस्थान शिर्डी येथे भक्तांच्या सोऱ्हसाठी नव्यानेच वांधलेल्या

‘शांतिनिवास’ या तीन मजली इमारतीत प्रवेशद्वाराजवळच श्रीगुरु

पौर्णिमेच्या सुमुहूर्तावर श्री शिवशंकराची मृत्ती वसविण्यात आली.

ही मृत्ती खास जयपूरहून आणलेली असून ती संगमरवरी आहे.

मृत्ती वसविण्याचे समारंभप्रसंगी कोटी रिसिव्हर

श्री. का. सी. पाटक व इंजिनियर श्री. डी. सी.

पाटील हे मृत्तिला पुण्यहार घालीत

आहेत त्या प्रसंगीचे छायाचित्र.

यावेळी शेकडो भाविक

उपस्थित होते.

छाया— श्री. भोलानाथ समेत

तीन रंगी आशीर्वाद फोटो

आकार	किंमत	आकार	किंमत
१४" X २०"	रु. १-५०	८" X १०"	रु. ०-५०
१०" X १४"	रु. १-००	२½" X ३½"	रु. ०-२०
४½" X ५½"	रु. ०-३०		

प्रसिद्ध ब्लॉकमेकर श्री. डी. डी. नेरोय यांच्या ब्लॉकवर्लन छापलेले फोटो

प्रकार	रंग	आकार (सें. मी.)	किंमत
१. शिलेवर बहलेले बाबा	तीन रंगी	२५.५६ X ५०.८	१-५०
२. शिलेवर बहलेले बाबा	काळा व पांढरा	" "	१-२५
३. शिलेवर बहलेले बाबा	"	२२.८६ X ३३.०२	०-५०
४. द्वारकामाईतील बाबा	तीन रंगी	" "	०-५०
५. शिरडी दर्शन (६६ फोटोंचा अल्बम)			२-००

श्री साईबाबा संस्थानच्या कार्यालयांचे पत्ते :

१. शिरडी, ता. कोपरगांव, जि. अहमदनगर (महाराष्ट्र).
२. साईनिकेतन, डॉ. आंबेडकर रोड, प्लॉट नं. ८०४ बी, दादर, मुं. नं. १४

मुद्रक : यांदूरंग मोरे, चौम्बे नैशनल प्रिंटर्स प्रा. लि.

४२, जी. डी. आंबेडकर रोड, वडाळा, मुंबई-३१.

संपादक व प्रकाशक : श्री. का. सी. पाठक, 'साई निकेतन', डॉ. आंबेडकर रोड, खोदादाद सर्कलजवळ, प्लॉट नं. ८०४ बी, दादर, मुंबई-१४.